

XV E.
795

~~705~~
¹⁵⁴
C. L. 725.

~~D. 1348.~~

Caillaut at Martinsburg	Piece	1	Daunou	1204	-	Pelletier
		2	-	1181	-	2629
		3	-	295	-	4079
- [Caillaut at Martinsburg]		4	-	1199		
		5	-	998	-	4954 A
		6	-	977	-	4957
		7	-	1184	-	3510
		8	-	omit	-	
			(v. ante [75?])	391	-	
		9		122	-	

~~II~~
~~60~~

Libellus de venerabili sacramēto & valore m[is]sarū

Duotus quidā p[re]b[ite]r[us] cōquēstus michi fuit: q[uo]d circa venerabile sacramentū eucharistie q[uo]dā difficultates haberet: quarū solutionem facilem et planā inuenire nō potuit prout sue simplicitati congruebat. et a pluribus aliis simile audiui. Et ut veritatem fatear: idiplū michi plures accidit in ipso p[ri]mordio p[re]b[ite]r[us] mei. quare etiā multis auer[si]tudines & scrupulos in corde sentiebam. que nūc erigimus dono dei post informationem patrū meorū et scripta doctorū que diligentius p[er]legi: penitus abierūt. ita ut qui nimis anxio corde solebā p[ri]mū accedere ad tantī sacramenti celebrationem: postea cū maiori confidētia ad ipsum festinaui. Et qui p[ro]pter huiusmodi turbationes internas. horrore et tedio afflictus: maluissem me ad p[re]b[ite]r[us] ordinē non fuisse promotū. aut certe occasionem legitimā habuisse rari[us] celebrādī. de post maximas egi grates piissimō d[omi]no q[uo]d me indignū peccatōrē ad tam saluberrimū statum vocauit. et toto desiderio estuabam ad quotidie celebrandū: si canonicū impedimentum non occurrisset. Nec ut pie spero fuit mutatio dextre excel[si] meū. et q[uo]d simile p[re]dicto p[re]b[ite]ro amico meo contigit ex parte intellexi: et forte aliis pluribus idem euenire posset. quare visum est michi secundū desideriū ipsius aliqua ex dictis autentici[s] colligere plano stilo. p[er] qualicūq[ue] p[ro]latione cordis sui. donec clemens d[omi]n[u]s seip[s]m ostendat sibi. et consoletur eam plene: illuinetq[ue]. Terminos autē difficiles et allegationes studiose dicabo: ne impedimentū afferant intellectuī. tamen in margine singula loca ānotabo quārū visū fuerit. quia simplicitati seruimus.

Primo igitur firmissima fide est tenendū: q[uo]d totus christus sit in hoc sacramento. ille idem qui natus

A i

*De conuentu telesmorum est
liber iste. Sign.*

est de virgine. passus in cruce. qui sedet ad dexteram patris
qui venturus est iudicare vivos et mortuos: verissime in hoc
sacramento continetur. persona autem christi in tribus substantiis
existit. scilicet divinitate. anima et corpore. Unde sequitur quod in hostia
consecrata realiter est ipse filius dei in sua propria persona. et fi-
lius virginis marie. id est. verus homo unitus divinitati in ea-
dem persona. Vbi est diligenter advertendum quod panis non con-
vertitur in divinitatem neque vinum. sed neque in animam christi. sed panis
in corpus christi et vinum in sanguinem transubstantiatur sive con-
vertitur. Et quia divinitas corpus assumptum nunquam deponit.
ideo ubicumque est corpus christi: necesse est et divinitatem esse.

Similiter quia christus amplius non moritur: ideo anima eius
semper est realiter corpori unita. Unde sequitur quod ex reali conco-
mitantia: ubicumque est corpus vel sanguis christi: quod ibi sit divi-
nitas et anima christi. Et quia christus impassibilis est: ideo corpus
et sanguis eius separari non possunt. Vbicumque ergo est corpus christi:
ibi necesse est quod etiam sit sanguis christi. et e converso: ubi est san-
guis christi: ibi est etiam corpus christi ex reali concomitantia. Ex
quo ulterius patet quod sub utraque specie huius sacramenti to-
tus christus continetur. Nam sub specie panis est corpus christi ex
vi sacramenti. sanguis autem ex reali concomitantia sicut iam di-
ctum est de anima et divinitate christi. Sub specie vero vini est san-
guis christi ex vi sacramenti. corpus autem christi ex reali concomi-
tantia. patet ergo quod in hoc benedicto et venerabili sacramen-
to tota nostra salus continetur. hec homini conversio est ita mira-
bilis et extranea: quod vix credi possit. quare habemus plures
manuductiones ad hoc in naturalibus que ante oculos
nostros continenter cernimus ex quibus infirmitas nostra mul-
tum iuvari potest si attente considerentur. Videmus nam-
que quod ex purissimo ligno vermiculus generatur. similiter
ex panno. lana. serico. pane et aliis quasi infinitis. que veri-
ter sunt valde mirabilia. quibus assidue videmus. Quis
unquam ista crederet si oculis non vidisset? Si igitur tam mi-

rabiliſſime hec viſia omnipotens deus incēſſanter tranſmu-
tare non dedignatur: incredibile nequaquam eſt quod ad prolatō-
nem verborum ſacramentalium tranſubſtātiare panem i
vinū in corpus et chriſti ſāguinem facillime poſſit: velitque
Similiter ſi conſideretur quomodo pupilla oculi cum ſit
parua totius celi latitudinem in ſe recipiat: tunc incredi-
bile non apparebit quod per occultam virtutem ſpiritūſan-
cti in parua hoſtia totus chriſtus contineatur. Solet etiā
dari exemplū de ſpeculo in quo maxime quicquid res relucet
et ſi integrum fuerit: ſemel tantū. Si autem fractum fu-
erit: tunc in ſingulis partibus ipſius. Ex quo manu-uci-
mur quod apud omnipotentiam creatoris faciliſimū eſt ut etiā
in qualibet parte hoſtie totus chriſtus cōtineatur. Simi-
liter de ſole qui cum ſit vnus totum mundum illuminat
et calefacit. ſi hoc potuit illa ſūma maiestas ita ordinare:
etiā poſſe facere quod in diuerſis mūdi partibus hoc ſacra-
mentū celebretur. et tamen in omnibus illis hoſtiis non
plures xpi: ſed vnus xpūs contineatur. Si igitur hec et
alia plura bone volūtatis homo diligenter aduertat: ple-
na fide in gratiarū actionē ſurgere merito debet. deuota
mente laudādo diuinā ſapiam quā tot mirabilia vltra oēm
eſtimationē humanā quotidie aſpectu oculos nrōs opatur in
tā immenſa creatura. et nichilomin⁹ pauca quedā abſcō-
dit a ſenſib⁹ nrīs. ut occaſionē merendi beatificā viſionē
hēamus. Vere pro oīa fidelis deus quod vtrobi⁹que nrām ſalutē
operatur. per manifeſta nos erudit et puocat. per occul-
ta nos exercet et adiuuat. Et ut breuiter totū dicatur: ipſe
bñdictus dñs chriſtus ieſus qui eſt plena merces beatorū:
iple eſt quotidiana reſectio viatorum. O quis audeat tā-
tū dñm manducare? Et tamen hoc quotidie facimus nō
noſtra preſūptione: ſed ſua tam clementi dignatione. De
hac ſuaui materia multa ſunt ſcripta deuota et magnifi-
ca ſāctorū doctorū. ſed nequaquam ſufficiūt tāte rei dignitati.

A ii

eo q nulla creatura mysteriū tantī sacramenti ad plenū
laudare sufficiat. Satis sit cuilibet deuoto simplici sacer
doti q corde credat et ore confiteat iuxta pmissa: dñm ie
sum xpm verū deū et verū hominē in hoc bñdicto et venera
bili sacramēto p̄tineri. non quidē localiter sed sacramēta
liter et miraculose. Quid aut hoc sit: nullus hūanus aut
āgelic⁹ intellect⁹ capit: sed sincera fides secure id possidet.

Secundo est aduertendū. q saluator noster hoc ve
nerabile sacramentū p̄t̄ tria instituit. p̄mo vt ha
berem⁹ meōriale diuine caritatis. Scdo. olocaussū sūme
maiestatis. Tercio suffragiū nostre infirmitatis. Et scd⁹
hec tria etiā tripl̄t noīatur. Quantū ad primū dicit coīo.
quoad scdm dicitur sacrificiū. quoad terciū dicit viaticū.
Primo igit hoc sacramentū est memoriale diuine cari
tatis: vt scz grati simus creatori et redemptori n̄ro q p̄t
maximā suā caritatē cū non essemus nos creauit. et cum
p̄diti eramus per sūmā condescensionē et humiliatiōē et
amarā passiōē nos recuperauit. In his duobus diuina
caritas ostendit̄ altissime. ita q altius demonstrari nō po
tuit. Non enī indignit n̄stri: sed vt nobis suā deitatē coi
caret: ideo nos condidit et redemit. Ecce sacramentū coīo
nis. Benignissimus ipse deus coīcauit nobis suā deitatē
et nos coīcamus sibi n̄ram hūanitatē. Et utrūq; nobis
in hoc sacramento reliquit in sui memoriā dicens. hoc fa
cite in meā cōmemoratiōē. Verū quia ista caritas in pas
sione et morte magis hoībus apparuit: ideo v̄litati⁹ dī
citur memoriale om̄ice passiōis. que tamen passio ex illa
caritate processit. Dicit̄ etiā coīo quoad nos: quia inuicē
vnimur per hoc sacramentū. vt simus quedā spūalis cō
munitas. quod dicit̄ ecclia. idest conuocatio fidelium. De
hac duplici cōmunionē sit sepe mentio in canone. sicut ē
illud. Vñ et memores. et ceta. Et illud. pro ecclia tua san
cta. Et illd. Qui pridie q̄ ac. cū similibus. **P**ro intelligē

76
tia horū est aduertendū vt origo et fundamētū horū ple-
nius sciatur q̄ omni creature rōnali necessariū est vt hu-
iusmodi gratitudinē et caritatē habeat ad suū creatorem.
alioqn beate viuere nō potest. patet de lucifero et āgelis
eius et de primis nr̄is parētib⁹. qui q̄ cito a deo recesserūt
in damnationē corruerūt. Sed q̄ āgeli irremediabiliter
cecidērūt: ideo pro illis hostia relictā nō est. hoīes autē ex
mīa dei grām consecuti sunt. quia nō ex malicia peccaue-
rūt. et ideo data fuit illis spes ad pristīnam posse redire dī-
gnitatē: si diuinis monitis adquiescerent. fuit autē volū-
tas dei vt homo post lapsū de offensa diuina doleret. et p̄
suo peccato ad tempus penitentiā ageret: cū firmo propo-
sito amplius non peccandi. et q̄ iuxta suā possibilitatem
nichilominus creatore suū coleret et super omnia amaret.
ac pro beneficiis gratias ageret. humiliter et lōganimīter
cū bonā spe expectando donec diuina pietas ipsum plene
ad gratiā reciperet. Verū cū homīes voluptati et vanita-
ti se tra derēt: vix pauci reperti fuerūt qui iuxta beneplaci-
tum di uinū hanc viam arctā tenuerūt. vñ cōtingit vt pe-
ne tota massa humani generis periret. Qd̄ vidētes sācti
patriarche et pphete: instinctu spū sancti sacrificia quedā
instituerūt tanq̄ exteriora quedā signa per que pplm ru-
dem ab ydolatria reuocarēt ad cultū veri dei. et ad ppriaz
īfirmitatē ignauia cognoscēdā. et firmi sp̄s parēt sibi salua-
torē futurū. cui⁹ merito ōs electi saluarent. et q̄ ista credē
et obseruare esset necessariū ad salutē. De his fuerūt abel
noe. abrahā. moīses. et alii amici dei q̄ hmoi sacrificia tāq̄
memorialia diuine caritatis studiose obsequabāt. et alia eua-
da tradiderūt. S; q̄ ista omnia euacuanda p xpī passionē
erāt: iō clemēs deus hoc memorialē nobis reliq̄t. ne sicut oīb⁹
cessantib⁹ in pristīnā īgratitudinē labemur. et p̄ se q̄ns cū ce-
teris dānamur. Quis enī poss; saluari post tārā carita-
tē exhibita si ingratus esset. qm̄ nemo vnq̄ saluari potuit

etiam antequam exhiberetur saltē in spe: nisi gratus extitisset
dño deo p hoc qd eū futurū p mīsit. De hoc sūt multa scrip-
pta vti testamēti. Quidqd enī illi credebāt et venera-
bantur futurū: hoc nos credimus et veneramur factū. Ex
quibus oībus clare patet qd maxie necessaria fuit institu-
tio hui⁹ sacramēti ppter meōratōem diuinorū bñficiozū:
et precipue redemptōis nre qd aliter fieri nō potuit. Quā-
quē enī alia meōralia que hēmus in scripturis. In sermoni-
bus. in picturis. et similibus vtilia sint: tñ efficacia nō sūt
ad cōferendā grām sicut hoc sacramentū bñdictū. neqz pos-
sūt refrenare aereas ptātes qd infatigabiliter militāt ptra
eccliam. Vñ et pauidis discipulis dñs ait. Nolite timere pu-
illus grex. et c. Et iterū. Cōfidite qm̄ vici mundū. Jcē. Ec-
ce sathanas expetiuit vos vt cribraret sicut triticū: sz ego
rogauī pro te petre vt nō deficiat fides tua. et tu aliquā cō-
uersus cōfirma fratres tuos. et alia plura similia. In quo-
rum oīm cōclusionē iā ascensurus in celū sūmā cōsolatio-
nem nobis reliquit dicēs. Et ecce ego vobiscū sum omib⁹
diebus vsqz ad consummationem seculi.

Iterū est aduertendū qd hoc sacramētū est etiā isti-
tutū in sacrificiū vt scz haberemus aliqd dignum
munus quod sūme maiestati esset acceptū. Quod iterū
fuit maxime necessariū. Quia enī vt dictū ē legalia sacri-
ficia iam in xpī passione euacuata erant si tūc nouū insti-
tutū nō fuisset: ecclia sine sacrificio remāisset. quod oīno
indecēs et periculosissimū fuisset. primū patet. qd nulla
vnqz tpa fuerūt sine sacrificio. siue ante legē: siue sub lege.
qto minus temp⁹ grē sine ritu celebri pmanere debuit.
Quia aut sacrificia legalia per xpī fuerūt euacuata patet
qd fuerūt testionia futurozū que in xpō et p xpī sūt imple-
ta. Vnde si quis hodie offerret agnū paschalē more iudai-
co: mentiret ipso facto. qd diceret vel significaret aliquod
futurū qd iam ē factū. videlz xpī passionē. Exēplū datur

de Speculatore in turri qui si daret signum de aduentu regis
 fuisset postquam venisset: argueretur mendacium. Quare patet omnia
 legalia sacrificia hodie fore mortifera. Quod etiam eadem restitu-
 tuenda per Christum non fuerant tanquam in memoriam prelatorum sic patet
 quia cum tempus gratie sit dignius quam tempus legis moysae vel
 etiam nature: ideo debet habere digniora sacrificia et digniora
 sacramenta. sed hoc non fieret si eadem restituerentur. Pariformiter
 patet quod etiam nichil aliud pure naturale debuit institui
 quod erat in communi usu et potestate apud homines tanquam
 dignius. quia lex precipit digniora quam et preciosiora deo of-
 ferri. Restat igitur quod Christus dominus sponsus sue immaculate ecclesie
 aliquid munus dignius et supernaturale debuerit conferre. tam in
 sacramentum quam in sacrificium. Et hoc est illa supermirabilissima po-
 testas ecclesie ministris collata. tam super corpus Christi mysticum. id est
 populum fidelem. quam super corpus Christi verum. id est hoc venerabile sacra-
 mentum et preciosum sacrificium. que potestas et sacramenta simul
 et sacrificia comparantur propter sui dignitatem ad illa legalia et
 naturalia: sicut dies ad noctem. lux ad tenebras. rex ad ministrum
 dominus ad servum. umbra ad splendorem. Secundum videlicet quod peri-
 culosissimum fuisset si ecclesia absque sacrificio mansisset: sic pa-
 tet. quia nisi iste sollemnis ritus in ecclesia esset: fides periclitaretur. hoc
 ad oculum patet in illis terris ubi diuina non celebrantur: eo quod ibi
 vix aliqua aut nulla fides spirat. Exemplum datur de exer-
 citu qui absque duce puto et signo bellico puta vexillo vel co-
 simili citius solet prosterni et dissipari. Est quedam pia opinio
 que vult dicere. quod nisi istud venerabilissimum sacrificium in ec-
 clesia fuisset: totus mundus iamdiu in idolatriam elapsus
 fuisset. Quod sic conatur astruere. quia cum populus coram ex
 sui imperfectione et carnali inclinatione pronus sit ad no-
 ua inuenienda et vana sectanda: si nulla legitima et con-
 suetudinaria obsequatione cohiberetur. verisimile est quod demo-
 nes qui maxime sunt abiciendi ipsi denuo in pristinum errorem
 et dissuetudinem reduxissent et in varios supersticiosos et

sacrilegos ritus reuocassent. hoc satis est probabile quia ad
huc fide plena stare in diuersis regionibus? vix per censuras se-
uerissimas hec infelicia maleficia possunt extirpari: cohibe-
rique. Quot magis si quilibet permitteret facere quod sibi bonum
videretur. Insup cum maxima pars fidelium litteras nesciat nec se-
spualiter occupare sciat. si nulla corporalia exercitia haberet
impulseria fidei sacrosancta: aut minima aut nulla putaret.
Inest etiam homini appetitus quidam audivimus? diuinitatis.
ut neque quiescere neque contentari possit: nisi aliquomodo de-
um sciat et colat. aut aliquid loco dei prestantissime veneret.
licet erronee: quous in diuini errore non putet. Idcirco diuina sa-
pietia clementissime humano generi hoc dignissimum sacrifi-
cium prouidit. in quo libere totum suum affectum transfundere potest
sine omni hesitatione. quia in ipso continetur verus deus quem la-
tria colere debet. et hoc cum magno merito. Gaudeamus
igitur in domino quicumque vere fideles sumus. et tantam gratiam di-
gne cogitemus: quoniam ipse qui nos creauit et redemit: nobiscum
quotidie est et quodammodo se in nostra potestate tradidit ca-
ptiuum. Nec est fictio in eo vlla. Vnde fortissima fide est tenen-
dum quod veraciter noster est. et quia ditissimus est: possumus
eum exactionare et tandem in vinculis caritatis tenere do-
nec nostri paupertate ditet. et quia preciosissimus est: possumus
cum eo mercari quodquid volumus. aut per debitis nostris
ipsum sacrificare. Noster enim est. et quia veracissimus et piissi-
mus est: non potest nobis negare quidquid ab eo iussit et pie ex-
gerimus. Tantum assistamus nobis ipsis et faciamus quod
in nobis est: et ipse proculdubio faciet quod in se est. Stu-
deamus nos digne preparare: ut possumus digne ipsum et
non per nos: sed per ipsum ac spiritu sancto: in spiritu sancto sacrificare. quod vti-
que valde mirabilia sunt. sed non minus utilia. Et de isto frequenter
fit mentio in officio missae sicut est illud. In spiritu humilitatis. etc.
Et in secretis coniter. et aliquando in complendis. et in cano-

ne p totū qñ. Et in fine mīlle. placeat tibi. &c. cū filiis. Totius enī officii solennitas: ad rōem sacrificii p̄tinet. Cōsecratio autē & sūptio ad rōem sacramenti. hostia nāq; bñdicta: rēp̄sentat xp̄i passionem. ceremonie autē ille que in officio mīlle fiūt: modū passiōis. & ambo spectant ad sacrificiū. Sūt etiā alie p̄siderationes in hoc sacrificio que multum pulcre & deuote assignant a q̄busdā: vt scilz cuncta q̄ xp̄us hic in tris gessit in eodem rēp̄ntari videant. Nā qz hic incipit aliqd esse qd non fuit. in hoc rēp̄ntatur xp̄i incarnatio & natiuitas. etiā qz illud ad tp̄us permanet i altari. in hoc rēp̄sentat xp̄i cōuersatio. Etiā qz hic desinit esse quod fuit in hoc rēp̄ntatur xp̄i passio & mors amara. primū fit p cōsecrationem & p reservationē; et per sūptionem. De q̄bus plura dici possent que huic breuitati confrariant.

Quarto est aduertendū qd hoc venerabile sacramentū institutū est in suffragiū nr̄e infirmitatis. ppter quod traditur sub spēbus cibi & potus corporalis. vñ om̄em effectum quē cibus et potus materialis facit q̄tum ad vitam corporalem. scilz qd sustentat auget reparat & delectat. hoc totū facit hoc sacramentū q̄tū ad vitam sp̄ualem. et ideo dñs dicit. Caro mea vere est cibus et sāguis meus vere est potus. Et sicut vita corporalis nō pōt subsistere absq; alimento corporali: sic nec vita sp̄ualis absq; cibo sp̄uali. pro quo est notandū vt plenī intelligat ista mat̄ia suauissima et saluberrima: qd nr̄a sp̄ualis mors est carentia dñe gte i qua om̄s p̄cipimur & nascimur ppter peccatū primī parentis, secūdū qd psal. dicit. Ecce enī in iniquitatib; cōcept; sū. Et ap̄lūs. Om̄es nascimur filii ire. & ab hac morte libera-mur p baptismū in quo p̄fert nobis grā dei. & extrūc voca-mur filii dei amici dei & heredes regni celestis: & ista gratia vocat ē vita sp̄ualis aīe quā nemo pōt ab ea tollere. neq; aliquo mō eā p̄dere. nisi ip̄a velit. hoc aliter solet dici. nisi p̄ peccatū mortale: qd si eam p̄derit tunc adhuc non debet de

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
cm
esperare. quia potest eam recuperare per sacramentum panis. et quo-
cumque modo anima renascitur si vult viva permanere: oportet eam
solicite esse ne denuo in mortem corruat. quia infinita picu-
la et hostes capitales habet: tam intus quam etiam foris. insuper et
ipsa adhuc infirma et debilis est valde. sicut illi qui noviter na-
scuntur vel ab aliqua mortali infirmitate convalescent indigent
maxima cura et sollicitudine. nec se iuvare possunt donec cre-
scant et plene sanentur. hoc autem totum spiritualiter fieri habet per
hoc sacramentum dignissimum eucharistie per quod anima veraciter
efficitur graciola fortis et sana tanquam per cibum optimum. Et datur
exemplum de aliquo qui semper comedit carnes: ille efficitur car-
nalis. aut qui semper bibit aquam: ille efficitur aqueus. sic qui sepe
comedit et bibit Christum in hoc sacramento: ille efficitur perfectus
Christianus. crescens quotidie in gratia: donec tandem perficiatur in
gloria. habet autem iste cibus spiritualis hoc ultra omnes alios cibos quod
omnino non mutatur: sed mutat sumentem in se per gratiam unionis:
sic unum nutrimentum nutrit. Et ista nutritio spiritualis est
principalis effectus huius sacramenti: quantum est ex vi sacramenti
nec aliter concipi potest: sed tamen modo habet eam quod sacramentum di-
gne sumit ut clare patet de cibo corporali qui non potest nisi man-
ducari ipsum. Sed quia istud sacramentum habet ultra omnia alia
sacramenta quod non solum est sacramentum: sed etiam sacrificium. ideo
habet singularem quandam efficaciam ultra rationem sacramenti que
aliis concipi potest. nec alicui potest nisi per quo offertur aut sa-
crificatur. Quod si recte ad oculum clare patet de quocumque alia oblatione que per
alios fieri potest a quocumque: et illi soli vel illis potest per quo vel
quibus offertur. Et utrumque cedit in suffragium nostre infirmitatis tam sa-
cramentum quam suffragium. De quibus aliquando adhuc annotare expedit.
quia multum sunt necessaria et plures inveniuntur presbiteri minus bene infor-
mati de his quod vtiq; valde est periculosum. neque excusari possunt de
hominum ignorantia: cum hec scire teneantur. et terribiliter minatur
eis dominus per prophetam dicens. Ignorans ignorabitur.

Quinto igitur est advertendum: quod sicut iam dictum est eucha-
ristia sub ratione sacramenti potest illi tantum qui eam

digne sumit. & opatur in aia spūaliter qđ cibus & potus in corpore materialiter. Nota qđ corporalia hñt similitudinē ad spūalia. et ideo aīal' homo qui nō pōt p̄cipere spūalia: trahēdus est p corporalia et ista extiora ad spūalia ad interiora. sicut trahit cecus ad manū. et ista est rō quare oīa sacramēta p sensibilia quedā tradunt: in quib⁹ tñ diuina grā occulte opatur. sicut sacra scriptura res spūales nobis describit p similitudines rez. sensibiliū: vt sic veniam⁹ in cognitionē spūaliū. Ista est ordinatio diuine sapiētie que vni- cuiq; rei puidet secundū modū suū. hoc enī maxie ad sapi- entē p̄finet vt scilz p̄mo diligenter examinet illum quez vult informare quid scit & quid nescit q̄tenuis p illa que scit ducat eū in cognitionē illoz que nescit. Sicut qui vult a liqūe puocare ad amandū se: dat sibi aliqđ munus in quo maxie ille delectari solet cuius amiciciā desiderat. Sic sal- uator noster vīdens hoīem errare in p̄sideratione & appe- titu creaturaz & nimis alienatū a suo creatore & saluatore p̄posuit sibi spēs notissimas & gratissimas et necessarias quas nullo pacto ignorare p̄tenere vel obliuisci poterit: sub quib⁹ inuisibile grām et spūalia carissimata abscondit. per que facillime homo adiuuat̄ renouatur et amoneat̄: vt suū creatorem & saluatōrē agnoscat et ex corde diligat nec ab eo vnq̄ recedat. hec est magna grā quā ipm sacramen- tū venerabile opatur in eo qui illud digne sumit. vnde et eucharistia nūcupat̄: id est bona grā. p̄mo igit̄ causat in homie cognitionē dei magis & magis. qz non de nouo: alio quin qui nullā haberet cognitionē dei: grauiter peccaret si accederet. Et hoc representāt nobis species ille sacramen- tales scilicet panis et vini. nichil enī nobis notius cibo et potu quibus quotidie vescimur nec de re aliqua sic sol- licite inquirimus: sicut de qualitate eorum que intra nos sumimus: quia ex his descendet vita nostra. Et sic illogi- sandū est de isto cibo spūali qđ notissim⁹ efficit illis qđ ipm

*Similitudo corporis
ad spiritum*

p.

1°. **C**ogit & frequenter sumunt & generat sollicitudinē illā scām
 in aīa ut semp illū amplius scire cōcupiscant & sobrie: ac re
 uerēter discutiant: quid & quale & quantū sit quod tractāt
 vnde & ob hoc dicit panis vite & intellectus quo iusti hic in
 bīa & illic in patria cibātur & illuīantur. Ecce supius dictū
 est qd hoc sacramentū representat memoriā diuinitatis. hic
 autē supadditur qd etiā causat noticiā diuinitatis idigne
 sumentib⁹. hoc aut non posset nisi esset panis viuus & in
 tellectualis de celo descendens. hec enī tā excellent magna
 sūt: ut ea nemo xpō inferior opari pualet. quia nemo no
 uit patrē nisi filius: & cui filius voluit reuelare. Scdo cau
 sat hoc sacramētū in aīa gratitudinē siue p̄placentiā quā
 dam inter deū et se: ut mutuo sibi cōplaceant: ac se iuicem
 diligāt. Quod iterū spēs iste sacramentales nobis indicāt.
 Bonus nāq; cibus gratus est homī valde & diligibilis: et
 puocat appetitū & delectabilit̄ sumit. pariformit ista spī
 ritualis refectio. quia optia est: ideo gratissima est & maxi
 me puocat affectū hūanū ad amandū deū. Deus autē dili
 git diligētes se. quare sequit̄ qd maxima delectatio gñatur in
 sūptione hac spūali: p̄t mutua caritatem ad iuicem. vnde
 de dñs dicit. Qui māducat me: & ipse viuet ppter me. Ter
 cio hoc sacramentū nostrā necessitatē & indigentia supplet
 spūaliter. quia sustentat & roborat nostrā infirmitatem au
 get nostrā paruitatē. & reparat nostrā mortalitatē. Et hec
 sūt clare representantē p spēs sacramentales. quia panis et
 vinū corpus lassū fortificāt ad laborandū. paruulū nutri
 unt ad incrementū. & famelicū refocillāt contra mortē. Sic
 istud sacramētū primo sustentat ne deficiat. scdo roborat
 ne succubat. tcio nutrit ut crescat. q̄rto p̄seruat ne moriā
 vñ & dñs dicit. Nisi māoucaueritis carnē filii hoīs & biberi
 tis ei⁹ sanguinē: non habebitis vitam in vobis. Quarto
 4°. **C** hoc sacramentum causat vnitatē in ecclia quia qui digne

Causat et auget cogitionē dei
 Causat gratitudinem.
 Supplet indigentiam
 Causat vnitatem.

illud sumit: caritatem ampliozem consequitur, que omnia
facit esse communia. Et hoc etiam in speciebus sacramenta-
libus palam ostenditur. quia ex multis granis unus panis
conficitur. et ex multis racemis vinum confluit: sic ex multis
fidelibus virtute huius sacramenti una ecclesia constat. Unde
dominus dicit. Ego in medio vestrum sum. Item augustinus. **O**
sacramentum pietatis. **O** signum unitatis. vinculum caritatis
Ex quibus omnibus concluditur quod hoc venerabile sacra-
mentum est multiplicis gratie collativum. et ex seipso habet
virtutem gratiam conferendi. quia auctor omnis gratie
Iesus christus dominus noster in eo continetur. qui sicut in mundum
visibiliter veniens prulit mundo vitam gratie: ita in hominem
sacramentaliter veniens vitam gratie operatur. et eundem effe-
ctum quem passio christi fecit in mundo: hoc sacramentum fa-
cit in homine. Nec aliquis habet gratiam vel habere potest an-
te susceptionem huius sacramenti: nisi ex aliquo voto
ipsius vel per seipsum sicut adulti. vel voto ecclesie sicut par-
vuli. Et hoc iterum est valde mirabile. quia nemo debet ac-
cedere nisi habeat gratiam. et tamen nemo habet gratiam ni-
si per illud quod nudum accepit. Tanta siquidem est effica-
cia virtutis huius sacramenti: quod etiam ex voto ipsius aliquis
gratiam consequatur per quam spiritualiter vivificetur. qua acce-
pta iam digne accedit ut gratia augeatur. et vita spiritualis
perficiatur. ut scilicet homo perfectus sit in ipso per coniunctio-
nem ad deum hoc autem habet actus sacramentalis supra actum
virtutis: quod in omni actu sacramentali digne peracto alia-
qua nova gratia actualiter infunditur. non autem in omni
actu virtutis quoniam tamen omnis actus virtutis sit merito-
rius. et hoc est valde notabile. Unde patet quod sit salubre se-
pius confiteri et celebrare ceteris paribus. eo quod toties quo-
tiens: nova gratia infunditur. Sed forte dicat aliquis si-
plex sacerdos. Ego cum more soleo me libenter preparare
ad celebrandum: et tamen nunquam sentio huiusmodi gratias. ergo timeo

no. valde m.

q̄ semp̄ idigne accedo. Cui r̄ndendū ē q̄ adhuc mirabili⁹ est
q̄ nō solū p̄dicte gr̄e sibi cōferunt: imo si bona volūate fa-
cit qd̄ in se ē sufficiēter se p̄parādo. tūc q̄ t̄ies celebrat: toti-
ens cōfertur sibi a vero deo (q̄ nō mēt̄) eterna gl̄ia quaz
tū nōno nō sentit. Ecce mirabile sup̄ mirabile. pro cui⁹ in-
tellectu ē sciendū q̄ hic ē multiplex mod⁹ loquēdi. quidam
dicūt q̄ nō ē de rōne sacramēti: q̄dū p̄ fidē ābulam⁹ q̄ hu-
ius gr̄e sentimēta habeam⁹. Alii dicūt q̄ nō est ex parte sa-
cramēti: sed ex parte nr̄a. quia forte adhuc min⁹ purgati
sumus a fecibus passionū: et tumultu venialiū: q̄ actualem
refectionē spūalis dulcedinis impediūt: licet nō tollāt au-
gmentū gr̄e vel caritatis. Et datur exemplū de cibo corpo-
rali cui⁹ sapor facili⁹ impedit: p̄pter impfectionē lingue.
nichilomin⁹ eque bene valet ad nutriendū. Alii dicunt q̄
tā ex parte p̄bri sufficiēter se p̄parātis: q̄ etiā ex parte sa-
cramēti interna deuotio actualiter merito sentiri deberet:
put etiā in plurimū cōtingit. s̄ nōnūq̄ clemēs dñs ex ma-
gna m̄ia tollit sensibīlē deuotionē a cordibz electoz. p̄pter
bonū īp̄oz: vt āplius p̄ficere studeāt: aut supbiā euitent:
aut loco purgatorii illis cedat: q̄ hic debita cōsolatione ad-
sp̄s priuant: aut q̄ christo vicē rependāt qui in oblatiōe
quā p̄ eis in cruce fecit: derelictus fuit: in tā amara pena-
litate. Quid ergo mirū si p̄biter qui christū rēp̄sentat va-
riis tentationibz exerceat in oblatiōe eadē: p̄pter has cau-
sas aut alias que diuina pietas electis suis expedire no-
uit: variē dona ipsis nō necessaria dispensat: ne q̄ turbari
nimīū debent quasi ei non placeant op̄a ista sancta. que
ex bona voluntate licet arida p̄cedunt. vnde credendū est
q̄ tunc amplius merent̄ sicut solet exemplificari de his q̄
p̄p̄is stipendiis militant. vbi pro optima regula datur
a ictis doctoribus vt celebraturus non iū interroget: si si-
bi deuotus appareat recolletus et trāquillus: q̄tū sibi pre-

cepta seruauerit dei: et seruare proponit. si quod in sentimentis
suis ei additum fuerit diuine largitati gratias agat: neque
propriis meritis ascribat: parat? carere quam domino placuit. In-
super sciendum: quod nonnulli magnam habent deuotionem: et continua-
sed nesciunt: aut non aduertunt se habere deuotionem. sicut con-
ter contigit illis qui semper in deliciis viuunt: putant se non delicio
se viuere quibus expedit valde ut aliquando aduersis tangerentur:
quatenus vexatio tribuat eis intellectum ut grati sint. sicut
plures bene viuunt: et tamen putant se non bene viuere propter ali-
quam tentationem vel timorem superfluum. Contigit olim galathis
quibus per increpationem apostolus dicit. Currebatis bene. Ex quibus
elicitur una species humilitatis quod non iuxta propriam estimationem de-
bet quis seipsum facile iudicare an deuotus sit an non: vel utrum
bene uiuat aut non. si bone voluntatis fuerit: sed semper deo
gratias agere quod tam pie eum respicit supra quam meruit. et non ampli-
us derelictus est. sicut forte peccata preterita exigunt: que sic senti-
unt: non parua deuotionem habent. hec dicta sunt per qualicumque
consolationem illorum quam nimia scrupulositate vexantur quam non ha-
bent deuotionem sensibilem trahentem eos ad celebrandum.
dicit quidam notabile verbum. Quando non sentio deu-
otionem tunc amplius festino ad celebrandum ut acqui-
ram michi deuotionem. veluti frigidus festinare solet ad
ignem ut calefiat. Est etiam per regula tenendum quod quicumque
largiter comunicans percipit effectus huius venerabi-
lis sacramenti: tamen semper quod diu hic in fragili carne vi-
uit imperfecte refectionem hanc sumit et habet. in futuro au-
tem scilicet in statu glorie perfecte reficietur. quod autem
dictum est quod etiam effectus huius sacramenti sit colloca-
tio glorie sic patet. quia iam comunicans factus est unum cum christo
et ergo est filius dei per adoptionem: sicut ille per naturam. si ergo filius
et heres. Quod autem non statim introducit hoc non est ex parte sacramenti

sed ex parte sui. quia adhuc vinculo carnis hic tenet. quo soluto si perfecte unitus fuerit christo sempiternam gloriam sine mora percipiet. ut autem perfecte uniat: deus quod diu vivit si hoc com-
pati christo. quotidie crucem portando. quatenus postea cum ipso simul glorificetur. ut apostolus dicit.

Sexto est advertendum quod sunt plures alii indirecti effectus ipsius benedictae eucharistiae quos digne com-
municatio praeceditur per quandam concomitantiam ad effectum principalem. qui effectus etiam nulli alii communicari possunt: sed in manent in
sacramento sicut effectus principalis. huius ratio su-
mitur etiam ex speciebus sacramentalibus et usu earum. quia boni
cibus et potus principaliter quidem bene nutriunt. et ad bonam
autem nutritionem sequitur coiter bonus color in facie. pulchri cri-
nes in capite. cutis lenis in corpore toto. et alia similia. Sic
in presenti est similiter dicendum. quia enim per hoc sacramentum ho-
mo magis unitur deo: per augmentum caritatis. restat quod effici-
atur amicus dei specialis et secretus ac familiaris. unde
quidquid talis amicitia solet generare in homines suo modo
naturaliter: hoc solet istud sacramentum benedictum causare in
deum et hominem modo suo gratiosorum amicorum. autem idem est
velle et nolle. Igitur non solum illas magnas gratias supra ta-
ctas christus confert digne manducanti se. quae sunt simpliciter ne-
cessariae ad salutem: verum etiam alias minores quae sunt de bene-
esse quae spectant ad quandam decentiam sive ornatum animae. et po-
nuntur coiter tres. scilicet dimissio venialium. relaxatio reatu pe-
ne. et preservatio a peccatis futuris. Ex his plura alia monilia
pulcherrima pullulant quibus christi sponsa id est anima devota or-
natur. ne maculam vel rugam contrahat. sed ut sit tota specio-
sa sicut liliū inter spinas. Ex primo modo namque sequitur quod ille de-
cor vultus quem tumultus venialium sine intermissione fusca-
re solet: velimus nolimus: per huius sacramenti efficaciam re-
vivescit. peccata enim venialia decolorant animam. et fuscā reddunt
ac christo eius sponso minus gratā. Ex secundo anima decoratur

tres minores
et 2^{ae} effectus

Venialia fusca-
re debentur

sicut crinib⁹ pulcris. Sponsa enī que crines non habet scabi-
 osa et imunda reputat^r. sic aīa q̄diu purgabilia habet xp̄o
 perfecte coniūgi non potest. et ideo ip̄e eam per hoc sacra-
 mētum perfecte ab omni reatu pene mūdāt. Ex terciō aīa
 vestitur et tegitur quasi cute lenissīma placidissīma et sere-
 nissīma. Sponsa enī si pellem habet rugosam rigidam et
 ulcerosam aspnabilis est: sic aīa q̄diu subiācet variis p̄cu-
 piscentiis et passionib⁹ ac aliis motibus turbulētis: ī xp̄i
 amplexus non admittitur. et ideo eam per grām hui⁹ sa-
 cramenti a fomite purgat. et a malis inclinationib⁹ refri-
 gerat et p̄seruat. ne iterū in pristīnā turpitudinem corru-
 at. q̄tenus sibi iugiter adhereat iam mūdātā decoratā p̄ser-
 uatā. Quādo igitur sentimus nos rariis peccatis venia-
 libus suboi: carnalibus motibus agitari. passionib⁹ vrge-
 ri: iracūdie facibus succendi: indignatiōe inquinari: suspi-
 tionib⁹ fatigari: impatientie vicio rotari: iuuenib⁹ deside-
 riis inflāmari: iudiciis temerariis inq̄tari: ceterisq³ quo-
 fidianis distractionib⁹ et defectib⁹ subterni: tūc grās aga-
 mus corpori et sanguini saluatoris nostri iesu: qm̄ suum
 effectum operat^r in nobis. q̄ per hec oīa supradicta p̄mo-
 uetur homo in amicū dei specialem secretū ac familiarem
 ideo plura alia specialia secreta ac familiaria dona nōnun-
 q̄ digne cōicans consequitur: que michi ac michi similib⁹
 penitus ignota sūt quare amplius aliquid de his scribere
 verecūdia prohibet. hoc tñ addendū est q̄ p̄ caris suis aut
 aliis p̄ quib⁹ volunt fiducialiter intercedere possūt: et cre-
 bro facillime exaudiunt^r. Item q̄ efficiūtur oībus suis in-
 micis fortiores. iuxta illud: Ut leones flāmam spirātes: sic
 ab illa mensa discedimus terribiles effecti diabolo scilz vir-
 tute rpi. Sed forte dicat aliquis. si tanta prestantur p̄b f̄o
 digne celebranti: aut alteri digne cōicanti. mirum est q̄ p̄-
 hibetur quidam p̄pter leuem aut nullam culpam abstinere

B l

fomes h̄gat^r ex sacra^{mentis}

h̄o p̄hibet^r p̄ ill^{is}
 in amicitia dei.

Sacra^{mentis} fortiores.

221/2/10

re a sūptōe tam salutaris sacramēti. q̄ etiā laici rariū
admittūt. Dicendū q̄ hoc sit ad precauendū piculū p̄tem-
ptus siue paruipēlionis. qđ accidere solet circa quōtidia-
na. et ideo institut⁹ est debitus modus: locus: tps. sc: ad pro-
uocandū affectū hūanū vt reuerēter se habeat circa tanta
mysteria etiā scis āgelis pauēda. Est tñ sciendū q̄ spūalit̄
māducare quōtidie p̄nt. imo sepius qualibet die. videlicet
desiderādo coionē ip̄am. huiliter dicēdo sic. O dñe q̄ libē-
ter iā celebrare vel coicarem si parat⁹ essem. sed q̄a hoc mi-
chi iā nō licet: rogo clemētiā tuā vt ad me spūaliter ve-
nire digneris. et famelicā aīam reficere. et similia. put deu-
tio dederit. tractando corde tenus institutionē hui⁹ sacramē-
ti et causā eius scz xpi passionē. hoc modo coicare semp̄ ē se-
curū omi loco et tpe et fructuosū. et qñqz ampliorē percipit
effectū: q̄ si sacramentalit̄ coicaret. licet regularit̄ loquēdo
ip̄a sacramēti susceptio plenius inducat effectū sacramēti
q̄ solū desiderū ip̄ius. Vñ p̄sulendū est deuotis et abstra-
ctis p̄sonis. vt ad min⁹ semel in ebdomada cōmunicēt. Nec
est laudādū quorūdam pastoz existimatio qui taliū deside-
ria repellūt. Vtiqz sacramētū medicina est. nec requiritur
āte sūptōne sūma p̄fectio quā deuota sumptio paulatim
introducūt. olim in primitiua ecclia quōtidie fideles coica-
bāt. vtiqz nō valet hui⁹ quorūdā pastoz duricia.

Sextimo est aduertendū q̄ sicut supra dictū est: hoc
sacramētū simul est et sacrificiū et sacramētū. scz rō-
nem sacrificii habet iōptū offertur. rōem autē sacramēti in
q̄tū sumit. Et ideo effectū sacramēti habet i eo qui sumit
de quo iā aliqua dicta sūt. Effectū autē sacrificii i eo q̄ offert
vel i his pro quib⁹ offert. De quo iā restant aliqua hic sub-
iūgenda. Et vt verum fatear: quantum conicere potero:
vix apud paucos antiquos hec materia reperit̄ explana-
ta. Sed moderni doctores scilicet sanct⁹ thomas. albertus

h̄pt̄ ad fr̄s
de mōte dei.

Sicut oīs q̄ h̄t sensū
passionis et q̄tū p̄mo
p̄sentat expellat q̄tū
sui dei sui redēp-
cionis et debeat et vnde
sit ei vna saltē aliq̄
dici hora passionis
et ut redēpcionis
intēp colligat h̄t
ad fr̄s et suam et
p̄sentia se regēdū
fidelit̄ in memoria
q̄l ē spūalit̄ māducare
corpe dñi. et bibē
sanguinē et mētia et
q̄ oīs i se credēdo
p̄ceptū dicit hoc fa-
ci me. In q̄ est p̄
v̄m solētiē q̄
spūl sit hōiem tāt

parat⁹ esse imemorē. palā d̄p̄ est. cū amia hōis abeunt et aliq̄ siḡ omentatā memoriā
neq̄qz sit obliuisci. Siḡ hūp̄ sancte ac reuerēde p̄memorandū mysteriū p̄nomine
suo loco suo tempore celebrare licet paucis hōib⁹ q̄tū in h̄ creatū est mysteriū. Rem v̄o
mysteriū in oī tēpore et in oī loco diuinitatis dei modo q̄ trahit̄ est. hoc est debet p̄sentat
ap̄tū agere et tractare et sumē sibi in salutē oīs in p̄p̄tū est. Si autē v̄s et
v̄e v̄s. oīs q̄ hōis tam dicit q̄ nōtis hoc tibi in cella tua p̄p̄o est. Quocirca in
p̄meditatione eius q̄ p̄ te partit⁹ est hūc facto eius pie ac fidelit̄ affect⁹ fueris. corpe
eius manducas. et sanguinē bibis. Quid in te manet et amorē ip̄s v̄o in te et strāff
et iustitiae operationem. in eius corpore et in eius memoriā p̄putari.

bona uenit. et quidam alii plenius ipsam dilucidauerunt. Ratio est ut cuiusdam placet. quia occasio se non prebuit tunc propter feruorem deuotionis quam fideles habuerunt in illis diebus. quia non aspirabant ad sacramentum propter rationem utilitatis: sed caritatis. In his autem diebus nouissimis abundante iniquitate et refrigerante caritate: apostoli querunt homines qui sua sunt. propter quod protholorum multi presbiteri reperiuntur qui paratiores sunt celebrare propter utilitatem sacrificii: quam propter suauitatem sacramenti. ubi tamen ceca mente nimis decipiuntur. Si enim diuinam caritatem preponerent: utique temporalis utilitas eis copiosius proueniret. Et sicut non omnes euangelium enunciant propter salutem audientium sed propter questum: ita non omnes sacrificant propter honorem diuinum: sed propter commodum proprium. Ecce quanta mala facit cupiditas usque adhuc. quod olim fecit inuidia capharna pilato et synagoga illa sathane ut christum filium dei benedictum uideret et impie occideret. hoc deinceps operatur in uasis perditionis usque nunc. ut eundem in hoc uenerandissimo sacramento mercationi exponat. ac indignis manibus sacrificare non expauescant. et ut breuiter ad propositum ueniamus: fere nonnullos fuisse ita hac miserabili sine cupiditatis abusione exsecatos: ut indifferenter oblationes et elemosinas aut redditus fidelium suscipiant. nec quicquam apostolius preter solita suffragia per ipsos faciant. dicentes hec uel similia uerba. Captamus quodquid uenit. una missa melior est quam aurum totius mundi. sufficit semel celebrare pro omnibus. fuerunt et alii qui dixerunt modestius quidem: sed non minus impie fecerunt. Dixerunt namque. promittamus quidem eis quotcumque missas petierint: nos tamen non obligamur eis. quia missae enim non possunt alioquin symoniaci efficeremur. his et aliis modis variis ritum ecclesie subuerterunt. Quod uidentes sancti doctores occurrerunt abusioni et ignauie istius nepharie: materiam hanc declarantes ad liquidum. ne solita obseruantia pie matris ecclesie

quàm spūs sanctus indélinēter & ineffabiliter regit oblita-
retur. et fundant se cōiter in hac p̄suetudinē solenni quaz
ecclesia obseruauit semp̄ vsq; hodie. applicata rōne hui⁹ ter-
mini sacrificiū cū allegationib⁹ scripturarū & auctoritatib⁹
antiquorū et quibuscūq; exemplis fidedignis et vt introitū
habeamus ad plenā huius mere noticiā inquirendā. Est
primo notandū qd sicut effectus eucharistie sub rōne sacra-
menti sumitur ex ip̄is sp̄ibus sacramentalib⁹: ita effect⁹ ei⁹
dem inq̄tū est sacrificiū accipi debet similiter ex aliq⁹ corpa-
li et nobis notissio p̄ncipio sine opatione extiori per cu-
ius similitudinē ducamur in cognitionē sp̄ualiū qd ē cōe-
omib⁹ sacramentis et sacrificiis. Sicut enī aqua lauat
sordes corporis: ita baptis⁹ qui per aquam exhibetur la-
uat sordes aīe: id est pctā. Et sicut panis et vinū nutrit cor-
pus: sic sacramentum altaris sub rōne sacramenti qd sub
sp̄ibus panis et vini p̄tinetur nutrit aīam. pariformit̄ si-
cut munus vel opus gratū placat hōiem cui impendit̄: ita
sacrificiū altaris qd in specie muneris et corporalis opa-
tionis p̄ficitur placat deū cui offertur. Sacrificiū enī dicit̄
quasi sacrum factum in honorem soli deo debitum: cū ali-
qua solennitate ad eum placandū. & hec est p̄pria acceptio
huius termini sicut in p̄posito vtinur eo ḡnalit̄. tñ sacri-
ficiū pōt dici q̄qd fit ad honorē dei siue sp̄ualit̄ siue corpa-
liter. iuxta illud. Sacrificiū deo spūs. .ac. Et sicut duo sunt
modi māducandi scilz sacramentalis & sp̄ualis: sic etiā sunt
duo modi sacrificandi scilz solennis siue extior qui nō de-
bet nisi vno mō fieri. sicut de sacramēto dictū est. alius est
sp̄ualis siue iterior q̄ omni loco & tempore fieri debet. iux-
ta illud. Omni tpe benedic deum. et illud oportet semper
orare et nunq̄ deficere. Item benedic dño i omī loco dñatō-
nis eius. .ac. Applica p̄sequēter sicut supra. Quo modo sci-
licet p̄mus modus est cum periculo: qz potest indigne fi

eri. scđus semp sic secure. nichilomin⁹ ipm sacrificiū reali-
ter exhibitū cum debita cordis p̄punctōe perfectius est et
plus impetrat. Et sicut p̄secratio nō potest fieri nisi p̄ sa-
cerdotē: sic nec imolatio. fideles autē utrāq; participant.
ecce iā habemus fundamentū siue principiū ex quo vltē-
rius p̄cedere possumus. docemur nāq; p̄ ista exteriora et
corporalia: qualiter interiora et spūalia ordinare debem⁹.
et hoc valde est nobis cōnaturale et suauē. q̄a omis n̄ra co-
gnitio a sensu in itū habet. Vñ sicut ad oculū videmus q̄
qui est in gr̄a alicui⁹ principis ille solet sibi p̄pinare aliqđ
carū munus vel exhibere aliqđ gratū obsequiū: vt in gr̄a
eius p̄maneat ac magis crescat. Et ita. nam si ille p̄ceps
virtuosus est: tūc ab amico suo gratant̄ ista recipit. q̄a vi-
det bonā volūtatē suam: et multa maiora sibi reddit: et ma-
xima p̄mittit in futurū. Insup si aliquid sibi debet libent̄
dimittit: et totū relaxat qđquid illud est p̄pter feruentem
amorē quē in eo p̄siderat. p̄uidet ei etiā de oībus necessa-
riis et ab inimicis defendit. nec quicq; ei negat quecūq; iu-
ste ac pie desiderauerit. Et quanto crebrius h̄mōi munera
vel obsequia p̄stiterit cū miore tñ studio placendi: gratus q̄-
dem est: min⁹ tñ impetrat et min⁹ ei dimittit: si debito ob-
noxius teneat. Si tercius adhuc min⁹ diligit: min⁹ etiaq;
impetrat. Si quart⁹ vltra hūc adhuc in minore amicitia
fuerit: etiā scđm hoc recipiet. et sic de oīb⁹ aliis pari modo
erit iudicandū. principes enī virtuosī magis affectū pen-
sant q̄ donū. Nichilomin⁹ tñ p̄pter inatā sibi p̄bitatē ne-
minē aspiciant. q̄tūcūq; etiā parū obsequiū aut dilectōnis
ipenderit. nec eos quos aliquō beniuolos p̄siderāt etiā si
nichil h̄nt: irremuneratos abire sinūt. Cōtingit etiā nōnū-
q̄ q̄ amici hui⁹ nō p̄nt venire ad p̄ntiā p̄cipis. ita q̄ per
nūcios mītē oportet q̄ libent̄ ei p̄pinarēt. tunc si nūcius
bonus et fidelis est: multū p̄fert ad grām impetrandam

¶ iii

si maius nichilomin⁹ princeps ppter caritatē mittentis
gratant recipit. Si aut infidelis fuerit nūcius ⁊ fur : ⁊ nō
pntat: tūc multiplex dānū sepe mittēs incurrit. Quis grāz
pncipis nō admittat furtū suspendiū nō effugiet. Simi-
lit ⁊ malus nūcius offerendo gratū mun⁹ aliis gratiā: ⁊ si
biipsi qnqz patibulū pcurat. dicēte pncipe mun⁹ resuare:
sed portitorē suspendite. qz impius est. per hec aut similia
oportet nos deuenire i cognitōez eoz que nō videm⁹ aut
nō intelligimus. Potestas enī ⁊ status hui⁹ mundi a deo
est. exēplatus ab illa supna curia. cuius cōditor ⁊ guberna-
tor deus est. Applicando igit padigma nrm ad materiam
pntē dicim⁹ qz pnceps virtuosus dñs deus ē. amici eius
q nondū ad faciē eius puenire pnt boni sūt xpiani. Quorū
quidā pfecti sūt. quidā impfecti in caritate. mun⁹ tñ quod
offerūt cū grato obsequio: sacrificiū altaris est cū opibus
mīe ⁊ aliis virtutū exercitiis. Nūcii qui illud deferūt sunt
psbiteri. qui si in caritate sunt: multū prosūt ppter orōnes
⁊ deuota desideria. si nō tñ celebrāt tūc aliis prosūt. ⁊ sibiip-
sis nocēt. si celebrare negligūt pro his quorū debitores sūt
tūc tam sibiipsis q etia illis multiplici nocent. Et qā i ser-
uicio tāto indigne ⁊ infidelit agūt certa dānatio eis pue-
niet a iusto iudice: nisi in hac vita mīaz consequantur.

Octauo est aduertendū p ampliori declaratōne pre-
missoz: q quis ecclia nō habet nisi hoc vnū sacrifi-
ciū: tamen melius prouisa est q olim fuit spūagoga que
plura habuit. Et hoc propter tria que in donariis placati-
uis maxime attendi solet. primo propter ipsius preciosi-
tatem et dignitatem. Secdo propter ipsius vtilitatem et
comoditatem. Tercio propter ipsius efficaciam ⁊ virtuosī-
tatem. hec nāqz reddūt quodlibet munus acceptū. ⁊ p con-
sequens placatiuū. primo istud venerandū sacrificiū pre-
ciosius ⁊ dignius ē q omia sacrificia legalia: quia in eo cō

tenetur verus filius dei et filius virginis marie christus ie-
sus rex regum et dominus dominatum: et passio eius represen-
tata. quare non solum est gratum propter deuotionem offeren-
tis sicut illa: sed etiam gratissimum propter seipsum. neque vn-
quam de isto dici potuit sacrificium et oblationem noluisse aut non
placuerunt tibi: et c. sicut de illis scriptum legimus. Secundo
est comodius et utilius quam omnia illa. hoc patet. Nam ritus
eius modestissimus est: sine omni grauitate. mundissimus: si-
ne omni impuritate. facilissimus sine omni difficultate. Sim-
plicissimus sine omni curiositate. ecce quam commodum est. Di-
citur enim commodum quasi comodo datum. Vltus eius etiam vti-
lissimus est: quia cum sit maxime preciositatis quoad materi-
am et maxime difficultatis quoad exercitium ac maxime sollicitu-
dinis quoad preparationem: tamen omnibus illis antefertur que fue-
runt valde preciosa opera et curiosa. quare etiam dicunt graue
iugum quod non potuerunt portare patres illi. licet convenienter
fuerit impositum dure cervici. Reuera non possunt fideles conque-
ri de hoc sacrificio et dicere. quid tentatis imponere iugum gra-
uissimum in humeros nostros. quod nobis prodesse non poterit. sed
magis gratias toto corde agamus domino precissimo. qui sua-
uissimum memoriale et munus peculiare ac solacium speci-
ale nobis in hoc sacrificio reliquit quo salubriter vti
possumus ad omnia que nostre salutis expediunt. Tercio
istud sacrificium venerandum est maioris efficacie et virtu-
ositatis ad placandum et impetrandum: quam tota illa grandis-
sima coeries legalium victimarum. hoc apostolus aperte di-
cit ro. viii. Qui etiam proprio filio suo non pepercit: sed pro
nobis omnibus tradidit illum. Quomodo non etiam cum illo nobis omnia
donauit. ipse namque cum lacrimis et clamore valido offerens
semetipsum: exauditus est pro sui reuerentia. et factus est omni-
bus obtemperantibus tibi causa salutis. quare iam nichil dantionis
aut despectus siue pusillitatis aut diffidentie est his qui sunt

¶ iiii

in xpo iesu. hec sunt nobis maxie solatoria et iocunda: quod
diu enim in hac lachrymarum valle sumus non sic sumus omnipoten-
tes aut omiscientes sicut sumus omivolentes. Multa siqui-
dem volumus: sed pauca scimus: et adhuc minus possumus.
Et ideo si non haberem informantem et adiuuantem inter tot
et tanta pericula nichil restaret nisi despare. sed in hoc sume
solamur quod aliquid possumus per gratiam bone voluntatis fa-
cere per quod meremur illud adipisci quod ex nobis non habere-
mus sciremus aut possemus. hoc autem fit per huius salutaris
hostie imolationem. nam omnia que iuste aut pie a deo possumus
petere: per eam possumus efficaciter impetrare. de hoc nullomodo
est dubitandum: alioquin non haberemus rectam fidem. Sicut enim
sacramenta efficiunt quod significant: ita etiam sacrificia effi-
ciunt quod significant. proprium autem sacrificiorum significatum est
quod deus per ea placatur. igitur si rite exhibentur verissime de-
um placant deum honorificant deum ad clementiam prouocant
et nobis quod petimus impetrant. Quod si alia minora sacri-
ficia hoc potuerunt: quantomagis illud excellentissimum quo
nullum aliud nedum est: sed nec esse poterit dignius. Sed for-
te dicat quis. que est digna preparatio ad rite sacrificandum
Respondetur quod eadem que est ad rite concionandum. Si vis digne sa-
crificare: stude digne concionare. et contra. nichilominus ultra
rationem sacramenti hoc habet sacrificium speciale: quod illis pro quibus
offertur impetrat proutitionem si in mortalibus peccatis sint:
dum tamen ipsi non ponant obicem gratie. sacramentum autem semper
obest indigne concionantibus. Queritur etiam que sunt illa specialiter
pro quibus solet ecclesia sacrificare? Respondetur quod pro illis pro quibus
solet orare. ut clare patet in officio missae et in canone ubi
orationes precedunt et sacrificium subsequitur. Et iterum orationes que
dam supponuntur quam pro gratiarum actione et confirmatione illorum qui
iam consecuti sumus. Oramus autem cunctis loquendo pro
duobus scilicet pro bonis consequendis. et pro malis remo-

in q. 2. de sequenti p.
sacramenti sacrificii

uendis. Insuper oramus vt bona collata nobis multipli-
cent et cōseruentur. Bona aut sunt duplicia scilz corpora-
lia et spūalia siue temporalia et eternalia. aut extiora et in-
teriora que oīa nobis a dño dari petimus. Corporalia sūt
sanitas: p̄speritas: pax: tēperatus aer: fruct⁹ terre: dom⁹:
vestimentū: cibus: potus et omīa alia que ad humanā ne-
cessitatē vtilitatē ac honestatem p̄tinent pro quibus orat
ecclia et sacrificat. quia nō possum⁹ sine his viuere in hoc
fragili corpore. iuxta illud sapientis. da victui necessaria.
Bona spūalia sūt duo scilz gratia et glia. ad grām p̄tinent
oēs virtutes dona spūsancti. et alia similia. ad glām p̄ti-
net visio dei. societas sc̄tōr. et glificatio corporū. ac. Secū-
do petimus pro malis remouēdis que sūt in duplici diffe-
rentia. quia quoddā est malū culpe: vt peccā et vicia. quod
dā pene et hoc dupliciter. aut eterne vt infernus. aut tpa-
lis vt multiplex afflictio infirmitas bella pestilētie caristie
purgatoriū et similia. pro quibus omibus amouendis et
mitigandis et auertendis sancta mater ecclia orare et sacri-
ficare solet. et ad hoc habet aptissimas preces et collectas
et informatiōes in officio suo per circulum anni semp cō-
cludendo in christi nomine. quia etiā semp exauditur ad
salutem. qui aliter petit nō fideliter orat: sed gentiliter po-
stulare videtur. et si exaudit magis cedit sibi in periculū
q̄ suffragiū. Ex quib⁹ patet q̄ q̄cunq; per hoc sacrificiū
ipetramus: secure accipimus. quādo etiā ad votū non
exaudimur tūc nequa q̄ estimare debemus nos repullos:
sed p̄stanter tenere hoc melius nobis esse negatū. Et hec
est valde magna grā. q̄ nō datur quod obesse possit. sicut
pius pater puero cultellū tradere nō vult: ne se ledat.

Nono est aduertendū q̄ sit salubre sacras hostias im-
molare: quod ex iam dictis clare patet. Vnde consu-
lendū est vniuersis fidelibus cuiuscūq; status aut cōdi-

tionis siue pctōribus siue iustis: q̄ diligēter pcurent p se
missas fieri si possunt. si nō habeant sacerdotē aut solatiū
sustentādi ip̄m: tūc libenter audiāt diuina cū bona volun
tate et sufficit dño. dicentes hec aut similia. Tu dñe mīaz q̄
vniuersa scis ante q̄ fiant tu nosti cor meū q̄ libenter tibi
hoc dignissimū sacrificiū placatiōis imolarē si facultas ad
esset. sed quia michi nō dedisti vnde hoc possim: idcirco cū
pia fiducia offero quod habeo bonā videlz voluntatē. ro
gans imensam clementiā tuā: vt affectū pro effectu susci
pias: et michi in his piculis aut tribulationib⁹ succurras
aut tali vel tali amico meo viuo siue defuncto. &c. put res
postulat et deuotio suggererit. Et si hoc in fide fecerit: im
possibile ē eū nō exaudiri. qm̄ deus qui nō mentit̄ hoc sibi
dabit quod postulat q̄ quod sibi nouerit meli⁹ tantūmodo
assit fides et oīa erunt plana. Mirū est q̄ humanū cor tam
tardū est ad fidē vbi tot habet pignora diuine legalitatis
scilz scripturā veridicā martyres cōfessores innumerabiles
quotidianā expientiam: ac bñficia magna omnibus coīa.
de hoc in pphetis dñs plurimū conquerit̄ q̄ cū oībus mo
dis querat occasionē benefaciēdi nobis tñ vix repitur ali
quis qui plene audeat se sibi cōmittere. et hoc plurimū sibi
placet q̄ bene de ip̄o sentiam⁹ et fiducialit̄ ad ip̄m curra
mus siue in p̄peris siue in aduersis. In p̄peris grās agē
do et sc̄ti iob exemplo ac aliorū antiquorū iustorū hostias pa
cificas offerendo. hec aut similia deuoto corde dicēdo. pro
fiteor corā te largissime creator vniuersorū: q̄ de manu tua
cuncta que habeo michi puenērūt. idcirco de tuis donis of
fero tibi sacrificiū laudis per manus sacerdotū tuorū hūili
ter grās agens bonitati tue ac supplicās: vt doceas me i
ta t̄palibus vti: q̄tenus per ea merear puenire ad eterna.
&c. In aduersis opem postulando ne deficiam⁹. ita dicēdo
aut similia. Domine clemētissime tu nosti q̄ nō est in me

tanta fortitudo ut me de his periculis eruerem possim. Idcirco tibi offero sacrificium istud gratissimum: rogans te ut michi subuenire digneris in his etiam et in omnibus ac clementer liberare quatenus hoc beneficio tarditas mea provocata nullum alium propter te querat consolatorum et protectorem. In hunc modum autem consimile poterit quis dirigere intentionem suam pro se aut aliis in omnibus iustis et piis causis: et absque dubio sentiet auxilium in tempore opportuno. De hoc etiam quamplurima sunt exempla qualiter quidam a variis periculis sunt preservati quidam liberati: quidam plura bona consecuti: more antiquorum patrum. Refert beatus gregorius de quodam captivo cuius vincula torrens soluebantur in carcere: quoties pro eo salutaris hostia ab uxore immolata fuerat. Item de alio quodam in rupe concluso qui mirabiliter passus fuit per plures dies virtute huius sacrificii quod singulis diebus pro ipso tanquam mortuo uxor sua obtulit. qui tandem diuinus extractus cuncta enarrauit. Similiter nonnulli percussus sunt a tonitruo et fulmine. Illis tamen preservatis super quos sacerdotalis venit oratio vel in fine misse benedictio. Alii in mari in fluctibus in bellis in peregrinationibus ac aliis eventibus profecerunt huius sacrificii ope adiuvi ubi alii damna et pericula prima pertulerunt. Sed quis finis esset si cuncta narrare vellem que de hac materia scripta reperimus. Quicumque etiam aliquod magnus opus ichoare siue aliquam grandem causam tractare voluerit: semper in sui auxilium et consilium querat suffragium huius benedicti sacrificii cum plana fide. et dirigetur salubriter in omnibus. Hoc habemus singulare in hoc sacrificio quod constantissima fide possumus ad ipsum orare sic autem similiter dicendo. O tu latens veritas. o tu tecta maiestas. o tu occulta bonitas: tibi humiliter reuelo causas meas. exaudi propitius: certe teneris ex promisso. ut quid nos ad fidem et orandum provocas si iuvare et audire nolueris? Absit hoc a te. Et quia sic in illis

ut in te spem nostrā ponamus teq; patri offeramus qm̄
quicquid ab eo petierimus in nomine tuo fiet nobis. Ec
ce quod iussisti iusta modulū nostrū facimus. Tu igitur
piissime saluator reddere neq; differas qd̄ p̄misisti ut put
batio docuerit. In hūc modū plures sancti ab eo mirāda
impetrarūt: clamātes in fortitudine quasi dīm faciēdo q̄
misericordiissimo dño plurimū placet iuxta euāgelicā pa
bolā de iudice iniquo qui nec deū timebat nec hoīes reue
rebat tñ propter molestiā vidue victus fuit.

DScimo est aduertendū q̄ sacrificiū venerandū alta
ris ultra iam dicta etiā habet vim satisfactiuā aut
effectū p̄cīl satisfactiui. quia sicut pecunia satisfaciū cre
ditorib⁹ nostris: ita p̄ oblationē huius sacrificiū satisfaci
m⁹ deo p̄ mltis debitis nostris. Sumus aut quadruplici
ter deo debitores. primo q̄ nos creauit. scdo quia nos rede
mit. tercio q̄ vitā etn̄g p̄misit. quarto quia multipl̄r euz
offendim⁹. Et si p̄ quolibet istoz nos ei totalr daremus
quid nisi q̄tū est. Ecce habemus ad manū cui fiducialr di
cere possumus. Dñe vim patior: rñde p̄ me. tu sufficis p̄
oībus et singulis: te ipsū tibi ipsi sacrificamus modo quo
dā mirabili. te ip̄m patri tuo et spūlācto reddimus pro in
finitis debitis nostris. Vñ si hoc p̄fecto corde fecerim⁹ satis
est nec vltra a nobis aliquid req̄ret. Sed quia vera perfe
ctio paucissimoz est. ideo p̄ informatiōe et consolatiōe ip
sectorz necesse est hic aliquid plus anotare. Vñ notandū q̄
si satisfactio debet esse iusta: tñ optet q̄ fiat de p̄prio: alio
quin nichil valet. Nō enim possū de alienis bonis satisfā
cere creditorib⁹ meis. Et ergo si debem⁹ p̄ imolationē hu
ius sacrificiū iuste satisfācere dō: oportet dicere q̄ istud sa
crificiū ē nostrū. et bene dicit̄ et mirabilr dicitur. neq; agell
id dicere audent quomodo nos. ergo mirabiliter: sed tñ ve
rissime dicitur. Si queritur quo iure respondetur q̄ neq;
iure creationis: neq; iure redemptionis: aut emptionis

debitum.

*Satisfactio debet
de proprio.*

*q̄ iure sacrificiū
oblationis encensive
nostrę sit.*

aut aliquo alio iure cōmutationis ciuīlis vel canonice. q̄
scdm omēs hos modos ipse possidet nos velim⁹ nolim⁹.
Neq̄ enī ipm creauim⁹ aut redēim⁹: sed ip̄e nos. q̄re
oportet dicere q̄ iure donationis. et hoc verū est. q̄a gratu-
ita caritate seipm donauit nobis. Ecce mirabile. posside-
mus possessorē nr̄m. Dedit seipm nobis q̄ creauit nos. Ad
hoc aut nobis aliqd dat vt fiat nr̄m et a nobis hēat. habē
aut dicimur illd quo libē possum⁹ vti vel frui vt volum⁹.
Ergo p̄stāter tenēdū est q̄ p̄ debitis nr̄is iustissime dño
deo satisfaccere possum⁹ p̄ istd sacrificiū. q̄a veraciter nr̄m
est. Et q̄ dignissimū est: ideo nō est nobis formidādū qua-
si nō possit sufficere. Est enī preciosissima res que vnq̄ fu-
it aut erit. Quō aut p̄ debito creatōis. redēptōis. aut mul-
tiplicis gr̄e satisfaccim⁹ deo p̄ ipm q̄i gr̄as agēdo ex carita-
te p̄fecta p̄ quā sit plena possessio eius: supra dictū est. Sz
quia hoc rarū est eo q̄ nō sit homo sup̄ terrā qui nō peccet
salte vernaliter: et i multis offendim⁹ omnes: ideo nūc seq̄-
tur aliquid dicendū de quarto debito videlz multiplicis
offense. Est etiā supra dictū quomodo per hoc sacrificiū
impetratur gr̄a cōtritionis per quā delentur mortalia.
Similit̄ quomodo remittūtur venialia. et sic restat solū
dicendum de satisfactione penali pro pct̄is. que habet fie-
ri per hoc sacrificiū. Et vt plane istud intelligat̄: iterū da-
tur exemplū de principe virtuoso iusto et pio qui aliquēz
criminōsū hominem ad gr̄am suscipit ex pietate: vt nō
occidatur prout meruit. superaddit etiam ei victū et vesti-
tum et alia necessaria. nichilominus tamen ex iusticia im-
ponit sibi aliquā penā ad temp⁹ quā sustinere ipsum opor-
tet nisi aliūde habeat vnde satisfacciat. sicut dñs deus cle-
mēter pctōrem p̄pter penitētiā ad gr̄am suscipit et ei gra-
tiā preseruatiuā largit̄ ne iterū in pctā corruat. et alia do-
na plurima: tamen satisfactionem penalem ab eo requi-
rit exigente iusticia. quam hic aut i futuro ipm exsoluere

pside p̄tor a deo
q̄ habet vnde
manū satisfaccere
possit abundan-

necesse est nisi per aliū satisfaciāt diuine iusticie p̄ eo. pa-
riformiter sicut idē princeps dilectos et fideles seruos su-
os p̄ modica offensa nō abicit: tñ eos corripit ⁊ castigat. i-
ta dñs deus electos suos q̄ iam in grā sūt p̄pter venialia
nō dannat. tñ iuxta quātitatē delicti etiā p̄ minimis aut
hic aut in purgatorio punit si satisfacere negligunt: eo q̄
nullū malū manebit impunitū: sicut nec ullū bonū irre-
muneratū. prouidit aut saluator noster ecclie sue de mul-
tis adiutoriis ⁊ opibus satisfactoriis que facili ter p̄nt ab
vnoquoq; fieri in hac vita per que grauissime ille pene et
horrendi cruciatus purgatorii aut minuūtur vel abreuiā-
tur aut certe totaliter excludunt. sicut sūt ieiuniū orō ele-
mosine pegrinatōes indulgētie. et similia. ⁊ sup oīa missa
rū celebratio in q̄bus hoc dignissimū sacrificiū offerē. quod
rōne passionis xpī quā rep̄ntat: est cūme expiatiuū debite
pene hic aut in futuro exsoluēde. Et sic p̄ q̄ sacrificiū istū
bñdictū nō solū placat: sed etiā impetrat. ⁊ nedū impetrat. s̄
etiā satisfaciūt. Nā placat diuinā maiestātē vt culpā dimit-
tat. puocat diuinā miām vt grām p̄ferat. iēlinat diuinā
iusticiā vt penā remittat: et merito. qm̄ cū sit gratissimū:
ideo maxie impetrat. et cū sit p̄ciosissimū: ideo maxie satis-
facit. Sed forte dicat quis. si hec ita sūt: q̄re ergo vna mis-
sa non sufficit ad deletionē totalis pene oīm fidelium aut
certe cuiuslibet vna p̄ oīmōda ablutione debite pene etiam
q̄tecūq; Dicendū ad primū q̄ quīs meritū passionis xpī
plenissime sufficiat: tñ diuina sapiētia ita ordinauit q̄ q̄li-
bet debet aliquid facere p̄ seip̄o. sicut etiā in naturalibz ap-
te videm⁹ q̄ oīa viuētia sollicita sūt p̄ sui cōseruatiōe et
saluatione: quīs deus eque facili ter vniuersis p̄uideret.
ne q̄ indigeret h̄mōi coopatione creaturaz: tñ hoc non fa-
cit ne vacua sint opera sapiētie ip̄ius. ita etiā meritū chri-
sti copiosissimū non prodest alicui. nisi ei se applicauerit p̄

suple aduato ⁊ etiam m̄re h̄mōi

Questio.
p̄l. 1. 1.

fide. et caritatem. ¶ Ad secundū est dicendum q̄ certe vna
missa sufficeret vni t̄mo sup̄sufficeret. quantū est ex parte
sacrificii. sed plerūq; aliter contingit hoc est ex parte homi-
nis non sufficienter applicati faciēdo quod in se est. Et da-
tur exemplum de p̄ncipe aperiēte thesaurū suū pro libe-
ratione ppli sui atq; dicente. Accipiat vnusquisq; q̄tū sibi
sufficit et redimat se. q̄ si tunc aliqui sunt negligentes aut
compediti manebunt captiui: hoc non venit ex parte prin-
cipis vel thesauri: sed ex parte ip̄orū. quia nō volunt aut nō
p̄nt thesaurū attingere. Sic dñs ih̄s dicit electis suis. Ec-
ce trado vobis mercum acerbissime passionis mee quo e-
go nō indigeo. studeat quilibet inde accipere q̄tū sibi satis
est. et soluat p̄ se vt libere post hanc vitā euolare possit ad
me. quia hoc michi gratissimū est. alioq̄n tamen penali-
tas et labor meus inanis esset. Sed quidā sūt ipotentes
scilz illi qui in purgatorio sūt nec se iuuare possūt. ideo ne-
cesse est vt per alios hm̄oi meritū eis applicetur. Alii sunt
negligentes qui scilz dū viuūt t̄p̄s vane expendūt seip̄os
negligunt neq; vt deberent sibi p̄vident in futurum. ideo
non mirū si eis p̄cium xp̄iane redēptionis non proderit
pro expiatione debite pene. Qui aut̄ p̄fecte se applicāt pe-
nitentia liberant̄. hec vero applicatio videt̄ dependere ex rō-
ne sacramenti sicut supra dictū est. q̄ q̄ p̄fecte cōicat p̄fecte
sacrificat. p̄fecte aut̄ cōicare est xp̄o p̄fecte p̄iungi. et q̄
manet in xp̄o debet quēadmodū xp̄s ambulauit et ip̄e ā-
bulare. frustra nāq; appellamur xp̄iani si imitatores nō
sumus xp̄i. et iustū est vt illā mansuetudinē et humilitatez
eligat seruus quā sectatus est dñs. Et ideo xp̄s dicit se
esse viam vt sua conuersatio sit forma discipulis. Qui
sic christum sequūtur digne et p̄fecte sacrificant. nec alia
purgatione opus habent. quia iam sunt vnum cum ip̄o.

2 passio thesauri
unde possunt capi
re.

negligentes

p̄fecta applicatio ad
p̄fectam plenam liberationem

q̄ sit p̄fecta applicatio
scilz p̄fecta

2 p̄fecte sacrificant

propter unum
et quodam
modum perit

Questio

¶

Alia q
de pñ

¶

Christus enim lux est pñ tenebra. homo in medio stat.
Et q̄a nulla potest esse societas luci ad tenebras: ideo q̄diu
hō habet aliqua pñ etiā minima perfecte xp̄o vniri nō po-
test. et q̄to āplius recesserit ab omni pñ: tanto magis ap-
propinquat christo. et ecōuerso. Si aut̄ nichil habet de luce:
tūc ad xp̄m nō pertinet. quia in tenebris est. et mortalib⁹
grauat⁹. neq; purgari potest: sed ietnū damnabit⁹ si p pe-
nitentiā renat⁹ nō fuerit. Sed forte dicat adhuc aliquis.
Quid michi prodest celebratio missæ qñ omia que iā dicta
sūt possū impetrare a deo siue effectū sacramēti siue sacri-
ficii per nudā orōem. dicente dño. Quicūq; orātes petitis
credite q̄a accipietis. ergo videt⁹ q̄ omis exercitatio exteri-
or magis impediat q̄ pmoueat effectū orōnis. Similis i-
stantia possz fieri ptra oia sacramēta et exercitia cerimoni-
alia ecclie. Vnde q̄ tempore beati augustinī fuit ista ob-
lectio vehemēter per cathecumēnos et hereticos replicata cō-
tra fideles. Vñ et quidā fuerūt qui dixerūt. Quare debere-
mus baptisari cū baptismus nō prosit nisi credentibus.
ecce iā nō credimus et bene viuimus. quid aqua ultra no-
bis cōferre poterit? Nōne multi baptisati pessime viuūt?
Similiter et quidā moderni heretici de secta valdensium
dixerūt contra istud venerādiſsimū sacramētū: q̄ nō esset
curandū de ritu ei⁹ nec ei assurgendū vel aliqua reueren-
tia exhibenda: qñ quis internā sentiret deuotionē. q̄a ma-
gis potūc deberet vacare internis speculationib⁹: q̄ occu-
pare se cū extioribus. Et alia multa friuola sane fidei cō-
traria cōfinxerūt: q̄ per eccliam dānata sūt. his et similib⁹
dicendū est illud apli Corde credit⁹ ad iusticiā: ore autē cō-
fessio fit ad salutē. Itē enī diuina sapiā ordinauit q̄ null⁹
de cōi lege internā grām psequit⁹: sine exteriori pfessione
sacramentorū. ad minus in voto. hmoi aut cecitas hereti-
corū ptingit ex hoc q̄ nō valēt aut nō volūt plene intueri
mysteriū scriptarū. sed hincinde quasdā particulas rapiūt

et pro libitu presumaciter exponunt: et danabiliter se et alios
decipiunt. nonne ad minus debuissent aduertisse quibus pre-
dicta verba christus dixerit quicquid orantes petitis fiet vobis.
Numquid hoc dixit hereticis et calumniatoribus aut contemp-
tibus sacramentorum? Nequaquam. Nonne si tales affuissent dixis-
set. De vobis scribe et pharisei qui deuoratis domos vidua-
rum et pupillorum simulantes orationem longam quam non quod petitis fi-
et vobis. sed iudicium maius eterne damnationis accipietis.
Sed quibus dixit verbum bonum et suauem. Quodcumque petitis o-
rantes fiet vobis. Dilectis discipulis et apostolis suis. qui dice-
ret. Vos qui facitis voluntatem patris mei qui in celis est ve-
re et non fecte oratis. ideo quicumque in tali oratione petitis fiet vo-
bis. Vos inquit qui non superbitis contra me et sacramenta mea
sed humiliter submititis capita vestra diuine sapientie mee.
petentes eo ordine gratiam quo ego volo scilicet per vasa et in-
strumenta ecclesie mee immaculate sponse mee: vos et omnes qui-
cumque hac sinceritate me rogant: exaudiam. Et hoc certissi-
me est tenendum quod nulla deuotio aut oratio deo accepta est nisi
virtute huius venerabilis sacramenti. Similiter nulla obla-
tio vel satisfactio grata erit nisi ratione huius sacrificii dignis-
simi. Igitur quando facultas adest studeamus libenter con-
sacrare et sacrificare. Quando non adest tunc bona voluntas sufficit domino.
Neque oblatio abel melchisedech abrahe moysi et aliorum omni-
um placuisset deo si non isto modo sua intentionem regulassent.
Nec valet obiectio illa qua dicitur quod plures sancti martyres et
heremite fuerunt qui pene nunquam coicauerunt et sine sacra-
mentis obierunt: et tamen perfectissimi fuerunt. quia omnes illi id
ipsum in maximo voto habuerunt. et quorundam votum etiam diui-
nitus impletum fuit. sicut legitur de sancta lucia et maria egyptia-
ca et aliis multis. Unde ob hoc sancti patres in testamen-
tis suis communiter pro utilissima doctrina reliquerunt: quod
nemo ita deberet confidere de suis meritis. aut vite aulte.

ritate siue aliis gratiis quibuscūq. vt sine sacramētis mori
auderet qñ ea habere potuisset. Et reuera omnia merita
hūana sunt velut pānus mēstruate sine merito christi. Et
omne robur membrorū baculus est arundineus sine robo-
re capitis. Quare ⁊ semp hic mos in ecclia fuit vsq. hodie
q. in arduis negociis ⁊ vbi imminet periculū mortis: fideles
suis meritis non cōfidunt nisi muniant se huius diuifici
sacramenti pceptione. hoc quotidie ad oculum cernimus
iuocabiliter infirmis ⁊ mulieribus pregnantib⁹. in pfe-
ctione tā monastica q. militari. ⁊ in aliis causis scilz electiōe
principum aut reformanda pace terrarū. ⁊ similib⁹. Ex q-
bus omnibus apparet q. solida sit assertio illoz hereticorū q.
putant se talibus non egere ppter fantasticam suaz ac de-
ceptoriam deuotionē. Nos autē fideles non nostris meritis
aut adiutionibus cōfidamus: sed hūiliter capiti nostro
adhereamus. in sancte matris ecclie laudabili cōsuetudine
pseueremus: vt ab omī culpa ⁊ pena liberati ad eterna re-
gna perueniamus.

solida

Decimo est aduertendū q. hoc sacrificiū venerandū
in q̄tum est satisfactiuū p. debita pena hic aut in fu-
turo extoluenda plus pdest illi vel illis pro quo vel quib⁹
offertur specialiter q. aliis p. quibus oratur in missa gñali-
ter ceteris paribus. qd̄ ideo dicitur. q. potest esse q. ille pro
quo celebratur specialiter sit minus pdoneus propter mo-
dicam caritatem quam habet: et plura peccata que com-
misit. et alius vel alii p. quo vel quib⁹ gñaliter oratur sint
magis pdonei ⁊ in tali casu plus isti iuuant q. ille. sed si sūt
omnes pares in merito: tūc plus participat ille q. isti. Et
datur exemplū de aliquibus sedentib⁹ ad mensam: quib⁹
candela accensa ponit. de qua plus illuminatur qui ppius
sedet: nisi forte habeat obscuros oculos: alioquin qui clari

ores oculos habent etiā si longius sedeant pl⁹ participāt.
 Datur etiā exemplū de igne a quo citius calefiūt qui iux-
 ta ipm sedent q̄ qui remotius. Sed si ppe sedētes sint ni-
 mis frigidī: et longius sedentes sint parū frigidī tūc isti ci-
 tius calefiunt q̄ illi. Et ergo dicit ceteris parib⁹. neq; hoc
 est de ratione sacrificiī. sed illorū. q; minus perfecte se ap-
 plicant. plus nanq; in satisfactione attendit affectus of-
 ferentis q̄ q̄ritas oblationis. ppter qd dñs dicit de vidua
 paupcula que obtulit duo era q̄ plus oibus misit in gazo-
 philaciū. Est etiā aduertendū q̄ vna missa plus pdest
 vni q̄ duobus vel plurib⁹ simul quēadmodū p eodē pre-
 cio nequeūt equaliter redimī pauci et multi captiui. Vnde
 si quis pro centū florenis teneret in viculis: statim illis so-
 lutis absolueret. q̄ si alter p quināginta sociatus sibi esset;
 tūc impediretur ad min⁹ vnius liberatō. et sic de aliis. Sic est
 in pposito. Si forte aia alicui⁹ p vnu mensem deberet pu-
 niri in purgatorio. nisi p ea vna missa celebraret et si tūc
 p̄biter dirigeret intencionē principalit^r p duobus talit^r o-
 bligatis. tunc nullus eorū statim liberaret: sed diuina iusti-
 cia vtrūq; diuideret defalcādo cuiuslibet medietatē. Et no-
 ta q̄ celebrans debet in his cautus esse et diligēter pensare
 cui vel quibus legitime obligatur. et scdm hoc missam ap-
 plicare ne alicui fraudem faciat. quia ip̄e inquātum est or-
 ganū ecclie rep̄tans xpm habet auctoritatē applicādi va-
 torē missę vni vel alteri aut pl⁹ibus aut paucioribus. q̄ si
 nulli specialiter est obligatus: tūc sua libertate vti potest
 sicut placuerit: nichilomin⁹ tñ sp̄ manet gñalit^r obligat⁹ pa-
 rentibus prelati ac toti ecclie cuius membrum est. a quo
 etiā ordinem et honorē habet. neq; idcirco sacerdotium ei
 datum est: vt pro se solo aut caris suis tantummodo sacri-
 ficet sed p tota comunitate fidelū. neq; se excusare potest

si minus fideliter exequit officium suum rarius celebrando aut
minus digne videlicet in peccatis mortalibus aut grossis: aut
multis venialibus. quia omnis publica potestas requirit hoc a
suscipte eam: ut digne ac fideliter exequatur quaecumque ad
ipsam spectant. sicut in euangelio apte dominus dicit in parabola
quorum talentorum. Et sicut bonus servus et fidelis introdu-
cit in gaudium domini sui: ita contra malus et piger servus pro-
icit in gehennam ignis. Quod quibusdam presbiteris valde est ex-
pauescendum qui putant se non obligari ad celebrandum nisi quater
in anno: pro eo quod canon iubet penaliter pro tunc ad minus
divina mysteria celebrare quoscumque presbiteros legitime non im-
peditos. Sed reuera timorata conscientia longe aliter iudica-
bit imo quilibet presbiter qui fideliter et digne in ecclesia ministrare
voluerit: sic merito debet vivere: ut quotidie celebrare
posset si canonicè non prohiberetur aliquando. Legitur de quibus-
dam satis bone vite presbiteris grauer in purgatorio punitis
pro eo quod nonnunquam missas intermiserunt rationabili causa non
urgente. Quid ergo de aliis fiet qui non se ministros ecclesie:
sed dominos arbitrantur: dicentes hec aut similia. Ego quando
volo celebraz. quando volo dimitto. nunquid capellanus
ego sum? multi tales fuerunt tumentes apud se qui forte
iam aliter cantant dicentes. De de quod unusquisque homines nati
be de de quod unusquisque presbiteri ordinati fuimus: sed iam tarde nimis in-
tellerunt. Etiam est advertendum quod presbiter nunquam sic debet in-
tentionem suam dirigere ad quosdam qui diuino examini iu-
dicii relinquant quo ad alios. quia nescit abissum iudiciorum dei.
forte ille qui ipsum sustentat non iuste possidet quod habet aut
aliquid simile potest esse in causa. Unde legitur de quodam principe quod
cenobium quoddam fundauit et tamen nichil meriti habuit apud deum
sed pauperes quos grauauit per exactiones et seruitia iniusta il-
lud meruerunt apud deum: ut de eorum bonis erigeret mona-
sterium. Consultum igitur est ut in memoria mentetenus addat hec

aut similia. Dñe pro illo vel illis spāliter celebraz inq̃ sum
michi licet: tibi gratū est. tu oīa nosti. Debet etiā celebras
diligēter cauere: ne leuiter pmittat vni missā vel missas:
nisi ex rōnabili causa. qñ sic pmittit tūc sibi tenet. nec alte-
ri pōt tūc spāliter illā vel illas applicare: sed pōt indifferen-
ter pmittere q̃ velit memor esse oīm in gñali vel in spālī
qui ipm rogant aut oblationes porrigūt. q̃ si dicant. Do-
mine ego desidero missā pro me fieri vel pro illo vel illis:
tūc p̃biter pōt eos informare aut se pie excusare. subtilit̃
tñ ne de auaricia notet̃ apud indiscretos. Sunt enī in his
quidā minus p̃ti: cū vix nūmū parū valoris offerāt: to-
tam missā sibi applicare cupiunt qd̃ irrationabile ē. Qui
enī altari deseruit de altari viuere debet. nec est possibile oī-
bus talibus satisfacere. Discere igit̃ debent quomō loqui
honestū et p̃tū sit in h̃mōi. Quidā discreti laici hūc modū
habent. Rogo dñe sitis memor mei in missa vestra p̃ qua-
dam pia causa vel aīa pro qua desidero aut scilicet. Et hoc
bene et licite fieri potest absq̃ hoc q̃ eis spāliter valor prin-
cipalis misse applicetur.

Dodecimo est aduertendū q̃ licet hoc sacrificiū vene-
randum sit expiatiuū debite pene tam hic q̃ in futu-
ro exsoluende. tñ multo leuius copiosius et efficacius ope-
rat̃ hunc effectū in viuīs q̃ in mortuis. Scilicet etiā est di-
cendū de oībus aliis suffragiis aīaz. Vnde dicit bt̃s hie-
ronp. q̃ plus purgat vna lacrima in hac vīta q̃ decem an-
nī in purgatorio. De hoc narrat bt̃s greg. pulcrum exem-
plū in quodā sermone de venerabili cassio narniēsis vrbe
episcopo cui mos erat pene cūctis dieb⁹ oīpōtenti deo ho-
stias placatiōis offerre. cui etiā cū sacrificio valde cōcorda-
bat vīta. nā cūcta que habuit in elemosinis tribuens p̃ sin-
gulos dies lacrimis et oratiōibus se purgare satagebat.
Qui nō solū p̃ hec magne p̃fectionis vīta p̃merūt: s; etiā

C iiii

Immeruit

absq; dilatione post mortem ad dominū euolauit. Ecce il-
la cum lachrimis missarū celebratio. ecce illa cū orationib;
elemosinarū largitio. quantam cum summo rege huic vi-
ro sancto pacem fecit. hoc exemplo et aliis innumeris vni-
uersi fideles admonendi sunt cuiuscūq; status sexus et cō-
ditionis fuerint: quatenus proprie commoditatī salutis et
securitati consulant. et dum adhuc tempus habent diuī-
na misericordia coadiuuante: diuīne iusticie se reconciliēt.
quoniam secundū vulgare prouerbiū extra vincula fit fa-
cilior compositio. Quis enim afflictivū est in horrendis
illis incendiis iacere et liberationem tunc expectare quan-
do se iuuare penitus non valet. nec est ullius meriti: imo
maxime verecundie sic affligi. quoniā preciosū tempus tā
turpiter perdidit in quo tot suffragia habuisset si voluisset.
Et de filiis aut amicis est magna incertitudo: q; minus
fideliter iuuabunt. cuius exemplū in seipso quilibet perpē-
dere potest. Cum enī quisquis in propria causa solet esse
magis sollicitus q̃ in aliena et pauci inueniantur pro se
solliciti in hoc negocio tam necessario: restat q; minus pro
aliis. Quare unicuiq; nostrum bene restat precogitandū
quid facto opus sit. Et reuera multo prudentiores sunt
filii huius seculi in generatione sua filii lucis: etiā i hac
substantia. Quis queso de secularibus ita stolidus inue-
nitur vt se et omnia sua aperto periculo exponat vo-
luntarie dicens. Volo primum capi et expoliari. forte per
amicos si possunt et volūt postea iuuabor. Nōne ita quo-
tidie facimus incaute negligendo tempus acceptabile et
dies misericordiarū properantes ad dies seuerē iusticie. q̃
nobis non placebunt. Ach deus eterne miserere nostri et
illumina tenebras nostras: ne incidamus in manus tuas
in illa die. Ecce vt de re pbis taceā: q̃ cōe est etiā apd hoīes
bone volūtatis: vt q̃ete i molliter viuāt. sua retineāt filite
thesauriscent: pauperibus vix parū tribuāt sperātes q; he

redes post mortem suppleat quodquid ipsi minus fecerunt
¶ homo vana est spes tua. Si tu tibi ipsi infidelis es: quis
tibi fidelis erit? Certe vna missa pro te celebrata dum adhuc
viviis: plus tibi proderit quam centum post mortem. vna oratio par-
ua quam facis iam plus tibi utilis erit: quam tunc omnium monacho-
rum psalteria. vnus gemitus aut vna lacrima quam fundis
nunc pro tuis peccatis amplius tibi prodest quam tunc omnium mo-
nialium et bagutarum lingultus et fletus. vnum prandium aut ve-
stis siue denarius aut alia necessaria etiam minima ex vera
caritate siue perfecta contritione iam per te pauperibus elar-
gita: utiliora tibi sunt quam si centum milia ducatorum post
mortem pro te distribuatur. et sic de omnibus aliis suffragiis
et exercitiis pietatis. quamquam omnia hec certissime aiabus pro-
sint ad celeriore liberationem earum si in penis sint. Quid-
quid enim moriens das ideo das: quia tecum ferre non potes
Sed que ex caritate das vel facis dum viviis: primo tibi et
nam vitam merces. et pro quolibet nummo tibi dabitur specia-
lis merces in celo. secundo merentur augmentum caritatis hic
in via. tercio prebent bonum exemplum primo. de quo etiam spe-
ciale gaudium habebis in celo. quarto preparent ad mortem secu-
ram. quinto penam relaxant. sexto ad euoluendum disponunt. se-
ptimo diuinam amicitiam et omnium sanctorum et angelorum procurant
octauo totam ecclesiam adiuuant tam in viviis quam in mortuis. no-
no seipsam amplius dignificant et sanctificant. decimo famam
bonam nutriunt. vndecimo venerabilem omnibus bonis
et formidabilem omnibus peruersis te efficiunt: ut neque tu-
is verbis quicquam addere aut demere audeant. duodecimo.
tam sensus interiores quam exteriores immo totum corpus et animam in me-
lius disponunt. testimonium tibi prebent scientia tua quod dominus
tecum sit in omnibus quicquamque pro eius gloria facis. dicis aut pate-
ris. Ecce duodecim fructus gloriosos operum bonorum que secure pro-
meretur quisque dum vivit. hic bene operari studet. quorum non
nisi vnum tamen sequitur eum post mortem. si sua exigente negligentia

Per alios licet fideliter qđ earū est sua substantia distribuāt
sc; relaxatio pene purgatorii. Quare igit tantū bonū ne-
gligimus sine causa? fert qđ dū tartari invaderēt asiam: se-
quēdā ditissimū ī quodā castro principē pprehēdisse. a qb;
interrogatus cur sibi nō puidiss; rñdit. Nō sic putabā fu-
turū. At illi. Ut quid tibi tātas divitias pgregasti. quādo
te cū illis redimere neglexisti. Nā si decimam partē nobis
pacifice dedisses: pacatos nos habuisses. sed iā qđ sitisti bi-
bes. et sic auro et argēto liqfacto et in os eius fuso tormētis
diris ipm affecerūt. Ita et nobis eueniet si dephensi fueri-
mus minus habētes. Nā teste aplo. Vniuscuiusq; opus
ignis examinabit. et c. **S**tudeat igit quilibet libenter se-
mel ad minus totaliter pfiteri oīa pctā sua: et penitentiā
p dignā suscipere. et si nō potest eā p seipm cōplere: cōuer-
tat se ad suffragia pōicta et bene securus erit hoc est quod
dñs in euāgelio monet dicēs. Si vadas cū aduersario tuo
in via cōpone te cū illo: ne forte te iudici tradat. et iudex
exactor: et exactor mittat te in carcerē. Amen dico tibi. nō
exibis inde donec vltimū quadratē reddas. hec aut dicta
sunt p qualicūq; exhortatōne nostra qui adhuc viuim; q-
tenus solliciti simus dū tempus habem;. sed nō negligā-
mus fratres nrōs qui ī tribulatōe magna sunt et se iuua-
re non possunt. quoniā p talibus sacrificare et orare ma-
xima elemosina est. Quantū autē missarū celebratio illis
prosit: ostendit beatus grego. quarto dpalo. dicēs. qđ dū pro
quodā culpabili monacho. xxx. diebus sacras hostias of-
ferri iussisset: anima ipsius apparens cuidam dixit. huc-
usq; male habui. sed modo bene sum. quia hodie cōmunī-
onem accepi Similia multa in aliis sacris libris reperit-
ur. Ex quibus liquide patet qđ ista consuetudo in ecclesia
semper fuit observata: vt nedum vna missa pro vna ani-
ma celebraretur: sed plures. Nam sanctissimi et in sacra
scriptura eruditissimi viri hoc ita ordinarunt ex instinctu

spirituāli: q̄ nō tantū respiciendū sūt ad dignitatē sacrifici-
cii: sed etiā ad capacitātē indigentū & frequentationē siue
iterationē continuā misterii. quia diuini⁹ aliquā reuela-
tū fuit: q̄ si pro aliqua aia cōtinue triginta missae legerent^r
ip̄a cōtinuo liberaret^r alias nō. Similit^r plures aie defūcto-
rū apparuerūt sc̄is. petentes certū numerū missarū et ali-
quādo satis magnū. addentes q̄ nisi ita fieret liberari nō
possent. Que cum ita sint mirū est vnde p̄cessit tam enor-
mis error quorundā vt dicerēt vna missa est melior q̄ au-
rū totius mundi. et ideo capiamus quicquid veniat: totū sol-
uimus et amplius: cū vna missa. q̄ fas sit vendere illud
quod tam p̄ciōsū sciūt. ac nō potius attendūt qd̄ dicit dñs
Gratis accepistis: gratis date. Quod autē rurū quidā di-
cūt. ex quo missa vendi nō pōt. ergo nō tenemur illis q̄b⁹
multas missas p̄misi⁹: ex aperta malicia p̄cedit. Si enī
vendi nō possunt: quare tūc pecunias accipiūt. si p̄missū
seruare nō possunt q̄re tūc promittūt. Causa oīm malorū
istorū auaricia ē que mētis oculū excecāt. Sed oculus sim-
plex & homo bone volūtat̄is se in his iuxta p̄scripta facili^r
regulare pōt q̄ neq̄ missa neq̄ orō neq̄ sacramentū neq̄
sacrificiū neq̄ aliud quodcūq̄ spūale vendi licitū est: s̄ su-
um laborē & operā quilibet vendere aut locare pōt. Qui e-
nī spūalia admistrant hoies sūt mortales: indigētes quo-
tidiano victu & vestitu neq̄ p̄nt simul & semel in ecclia can-
tare et in rure arare aut alia operari vnde habeāt vite ne-
cessaria. quare aperte scriptura testāte & recta rōne dictāte
ip̄is iustissime debet^r tanq̄ opariis digna merces pro la-
boribus suis. Sed forte quis dicat q̄ rep̄untur aliquae au-
ctoritates sc̄orū que vident^r dicere q̄ qñ vna missa pro mlt̄
tis celebrat^r tūc quilibet eorū habet vnā integrā missā. ergo
videt^r q̄ ea que supra dicta sunt minus habeant de firmi-
tate. Ad hoc respondet venerabilis dñs iohēs gerson di-

R. soluto

lib. 2. de p̄. 2. c. 1.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20

cm

cens qd nō sit aliqua cōtrouersia apud doctores de suffra-
gio satisfactionis & redēptionis quā vna missa plus p̄sit
vni q̄ pluribus. Sed si iueniant aliqua dicta de hac gñali-
tate: sunt ad piū intellectū trahenda. videlz tali modo quo
fit sermo ad pplm. qz tota multitudo audit integrū sermo-
nē: et nichilomin⁹ quilibet eundē integrālē habet. & tñ nō
est nisi vnus sermo. pōt tamē idem sermo applicari alicui
spāliter p̄ recōmendationē quā nō oēs equalē participant
sed ille principalit̄ cui applicat̄. Sic in ecclia vbi missa cele-
brat̄ p̄nt esse mille audiētes p̄ quib⁹ oibus p̄sbyter gñalit̄
intentionē dirigit. & hoc modo quilibet habet vnā integrā
missam: tñ ppter hoc nō seq̄tur qd p̄ illis spāliter intentio-
nē dirigat sub rōne precii satisfactiui. Aut si hoc facit: tunc
adhuc instantia nō p̄cedit. qz ex hoc nō potest cōcludi qd tā-
tum prosit cuilibet multoz sicut si fieret pro vno solo vel
paucis illoz. Ex quib⁹ oibus manifeste apparet error p̄di-
ctorū & oīm alioz qui contra hūc morē ecclie argumentare
nitunt̄. Quare timoratis viris diligēter p̄uidendū est: q̄-
tenus scdm hoc intentionē suā regulent ne fraudē illis fa-
ciant qbus debitores sūt. Valde siquidē timendū est qd cre-
bro h̄mōi fraus cōmitat̄ aut ppter ignauā aut contuma-
ciā quorūdā qui scdm qd putant vel prout volunt: missas
applicant nō aut̄ prout debent: quod valde periculōsū est.
Sed hic querit̄ an etiā missa celebrātis cū conscia peccati mor-
talis aliquid p̄sit aiabus. Bñdetur qd sic. & nō solū misse sz
etiā oēs orōnes & exercitia officii ecclīastici. qz non facit ista
vt p̄sona priuata: sed vt vicari⁹ xp̄i & ministet ecclie. Si ite-
rū querat̄ quantū prosint? Dicendū qd tantū prosūt q̄rum
meruit ille dū viueret pro quo fiūt. hoc autē q̄tū sit sol⁹ de-
us nouit. pro cuius ampliori intellectu est sciendū qd sunt
quedā opera priuilegiata q̄ sp̄ sūt satisfactoria & grata deo
siue fiant p̄ bonos siue p̄ malos. sicut opa sacramentalia

Mo: fa

et exercitia officii ecclesiastici. in quibus non requiritur scititas mi-
nistri: sed in modo fides et intentio recta. &c. Ex quo etiam
probari solet: quod qui tenentur ad horas canonicas debent eas sol-
uere non obstante quod sint in peccatis mortalibus nec frustra orant
quod deus exaudiat eos. et opera eorum suscipit non ratione sui sed ra-
tione ecclesie cuius ministri sunt. Et ista opera dicuntur grata esse
deo ratione operis operantis. nec tamen negandum est quin si fiant per
illos qui sunt in caritate quod tunc plus valeant: sicut solet exem-
plificari de missa quod secundum hunc respectum melior sit missa bo-
ni sacerdotis quam mali. Bonus autem sacerdos potest quamplurimum
superaddere super ordinem talium operum ex propria deuotione ma-
lus vero nichil. Exempli gratia. Celebrans in peccato mortali
aut officium defunctorum legens aut exequias tenens aut alia
similia faciens pro anima alicuius defuncti in quantum est orga-
num ecclesie ipsam realiter iuuat. nec potest homini opera impedi-
ri per peccatum spiritus. quin sint satisfactoria pro illo pro quo fa-
cit. sed ultra nichil potest. quod nichil habet. Est enim quo ad se
ipsum spiritualiter mortuus. Qui autem in caritate eadem opera fa-
cit ad omne minus tantum iuuat quantum ille et ultra hoc potest ha-
bere tantam deuotionem quod in duplo aut triplo. &c. amplius pro-
dest. sicut fertur de beato gregorio. quod propter excellentiam deuotionis
sue in quolibet celebratione sue misse redimebantur aliquae anime.
Sunt et alia opera de genere suo bona que tamen non sunt satisfac-
toria vel deo grata nisi in quantum fiant ab illo qui est in cari-
tate. sicut sunt omnia opera illa media penitentialia que coiter in-
iunguntur in satisfactionibus pro peccatis. sicut ieiunium: oratio: elemo-
sina: peregrinatio: castigatio corporis. et similia. In quibus omni-
bus oportet semper inquirere radicem aliquam caritatis media-
te vel immediate ex qua viuificetur. alioquin mortua sunt
et nichil prosunt. Mediate scilicet quando aliquis in ultima
voluntate sua hoc intendit quod aliqua fiant pro anime sue

salute. tunc quecumq; ad hoc disponit etiam si exequantur
per malos: nichilominus sibi profunt. quia tales non operantur
principaliter sed instrumentaliter. et ideo principalis si in-
diget huiusmodi adiuuatur per tales tanquam per instrumē-
ta sua. Similiter dicendum est de aliquo existente in pecca-
to mortali qui libenter vellet succurrere amico indigenti.
illi consulendum esset quod hoc faceret per aliquos homines
bone vite quos verisimiliter speraret esse in gratia dei. et
si tales inueniret: tunc indubitanter per eos posset quod
per se nequiret. Et quecumq; facerent de istis operibus me-
diis tantum proderent illi quantum procederent ex propria eorum
deuotione: et nichil amplius. ¶ Si inuenerit malos: tunc
nec ipsi quicquam profunt per huiusmodi opera: quia omnia
mortua remanent. tamen non sunt prohibendi vel auerten-
di ab operatione saluū. Quia quamuis ex rigore iusticie per
taliam non merentur vitam eternam: tamen ex liberalitate diui-
na non manebunt irremunerata. Juxta illud greg Interim
quicquam bona poteris fac: ut deus cor tuum ad penitentiam emol-
liat. Immediate viuificantur hominum opera: et inuatur anime quan-
do per amicos dei fiunt ex feruore caritatis. tunc hoc certissi-
me est tenendum quod etiam minima imo si simul vel semel dicant.
Requiescat in pace: illis profunt. Nec est multum curiose querendum
de his quantum vel quantum non: sed illi equum modo iudici totum humiliter
permittendum. qui electos suos non negliget: nec obliuiscet misere-
ri ubique habuerit occasionem miserendi. tamen nos diligentes
simus ad succurrendum illis per posse nostrum. Ex his videtur
sequi quod si aliquis moritur intestatus nichil disponens per animam
sua descenderit quod in purgatorium: illi difficilius suffragatur ce-
teris paribus. Et ergo consulendum est cuilibet dum viuunt ut
anime sue prouideat. quia illa ultima voluntas omnibus sequentibus
operibus formam imponit et sortitur effectum per quemcumque executores.
Non sic de aliis. potest namque videre quod talis moriens et magnam
summam

pecuniarū relinquens: parum aut nichil inde sibi adquis-
rat. etiam si in pios vsus expendatur. quia forte ad man-
talium deuenient qui eam pompose distribuent et talib⁹
qui non sunt in caritate et neq³ pro talibus operibus que
animā eius iuuare possunt ratione operis operati. Et qā
ille huiusmodi distributionem non iussit fieri immo forte
contrariū intendebat: ergo cum non appareat vnde talis
vel in parte vel in toto possit viuificari distributio: timen-
dum est q^d omni no mortua sit. et per consequens ex rigo-
re diuine iusticie nichil prosit illi pro quo videtur fieri. Et
si tale periculū potest contingere etiam si distribuā^r quid
erit si per heredes aut fiscum aut alio modo distrahatur?
Ecce magna miseria quam sepe homines incurrunt per
negligentiam suam aut timorem superfluum. trepidan-
tes timore; vbi non est timor. et vbi esset trepidandum ibi
non timentes. hic timent ne eis temporalia deficiant vbi
manere non possunt. illic non timent deficere: vbi est eis
necessario perueniendum. Causa horum est modicitas fī
dei. Quislandi sunt deniq³ vniuersi pauperes cuiuscunq³
status aut conditionis et precipue religiosi: quatenus de
thesauro huius benedicti sacrificii sibi prouideant ne illā
fornacem flāmīu omā demergantur. quia eorum condi-
tio peior est illis q^d diuitum ceteris paribus. Cū enim non
habeant vnde testamentū faciant: cito eorum memoria
dilabitur. et vix aliquis reperietur qui specialia suffragia
eis transmittat. Igitur tempore oportuno modo impor-
tuno deum deprecemur: vt saluet nos sine purgatorio il-
lo horrendo. sed potius hic in virga filiorum nos pius pa-
ter erudiat vt apti fiamus illo regno quod omnibus dili-
gentibus se promisit per dominū nostrum iesum christum
filium eius vnigenitum. cum quo in vnitāte spiritus san-
cti viuit et regnat in omnia secula seculorum benedictus

deus Amen.

Hec sunt venerabilis dñe ac amice carissime pauca
ex multis hincinde collecta rudi stilo que vestris
studijs et cuiuscūq; melius intelligentis libenter
submitto corrigenda et pulchrius ordinanda. nec me latet
quanti periculi sit in his quasi libere velle sentire. et pro
capto dicere quidquid mens suggerit. cū inter tot tracta-
tores sacre scripture viri paucissimi reperti sunt qui mate-
riam hanc ad lucidum explanare potuerūt. Quare omni-
bus simplicibus maxime est consulendum si loqui velint
de huius venerandi sacramenti materia: q̄ strictissime te-
neant se in terminis sanctorum doctorum ecclesiasticorum.
nec aliter fari audeant q̄ apud eos repperint. Alioquin fa-
cilime et periculose errabunt. Testes sunt dicta eorūdem
doctorum. et precipue sancti thome de aquino per quem
spiritus sanctus circa annos domini millesimo ducentesi-
mo quadagesimo: plures hereses destruxit: ac difficulta-
tes varias et ante ipsum a nullo explanatas dilucidauit.
hoc autem vir sanctus multis orationibus et ieiunijs
impetrauit vt periclitanti scole tunc succurreret. propter
hereticorum subtilitatem nimiam ac potentiam. fuit etiā
tunc ipso sollicitante institutum festum solenne huius
sacramenti reuerendissimi per vrbānum quartum. Nec
vnq̄ de post vlsq; hodie similis turbo insurgere ausus fu-
it contra veritatem iam lucide explanatam. Et si aliquā
do surrexerunt facillime ex dictis ipsius fuerunt deuicti.
Illa autem heresis dicta fuit berengarii ab auctore. qui ta-
men conuersus postea fuit. vt habetur de consecra. di. ii.
Ego berengarius. Sed discipuli eius in errore permane-
runt. et multa mala fecerunt. Nam vltra ducentos ānos
heresis ista durauit ante tempora sancti thome. Et quia
diu stetit: semper magis ac magis subtiliata fuit: et eccle-

nam satis afflixit. ¶ Si de hac materia plenius vultis
informari: legatis originalia superius allegata. hec autē
breuiter dicta sūt ad auisandum de periculis que conti-
gerunt et quotidie minus exercitatis contingere possunt
propter materie subtilitatem que pia et deuota anima
solido fidei fundamento innixa faciliter cauere potest.
Ipsi cooperante gratia domini nostri iesu christi qui
est panis verus et viuus de celo descendens et dat vitam
mundo. Cui cum patre et spiritu sancto sit sempiterna
gloria. Amen.

¶ Libellus de venerabili
sacramento et va-
lore missarū
finit.

Retinere nuncium in deo regnum tanto amore
remordentis faciem paulo virginum.
propter gloriam admittendam quasi quod ultra intelligimus.

Ex quo per ad merendum in hoc in libere arbitrio
nemini arbitror auctori negare. ^{lib} si enim primo hanc
videtur per quod merendum in hoc solentur mater

Domine non sicut dignum. Sed in sub doctrina in
etiam in hoc. Et sanctus in hoc.

